

HEYENDAEL PEDAGOGIEK

**Visie en werkwijze
2017**

Voorwoord

Kinderen op een verantwoorde wijze opvang bieden. Dat is waar Heyendael voor staat. Dat is wat Heyendael steeds beter wil *blijven* doen.

Dit document wordt regelmatig veranderd. In Nederland is de kinderopvang in beweging, ook Heyendael is in beweging en probeert de beste koers te blijven vliegeren.

Wij vliegeren verder en verder, hoger en hoger.....

Najaar 2017

“Kinderopvang Heyendael is een kleurrijke en speelse organisatie, constant in beweging, als een vlieger met een staart van boodschappen. De verbinding tussen kop en staart, ouder en kind, verstand en gevoel is en blijft binnen Heyendael. Vrolijkheid en ontspanning, drijven op de wind, samen spelen en beleven met de mogelijkheid om duikelingen te maken en weer omhoog te klimmen. Wij nemen alles mee wat wij onderweg tegenkomen. Maar ook houden wij de touwtjes vast en wensen dat de kinderen en de vlieger veelal hun eigen weg kunnen gaan. Wij ontspannen met water en zand, in de lucht en op de aarde en beleven de vrijheid. Samen met de vlieger zoekt elk kind haar eigen weg, hoger en hoger, reagerend op de wind en de weersomstandigheden. Wij willen in beweging blijven, kunnen reageren op wat er voorbij komt; maar ook genieten van een vlieger die staat als een huis.”

INHOUD

Voorwoord	2
Inleiding	5
Hoofdstuk 1	
Pedagogische uitgangspunten	
Elk kind is uniek	6
Ouderparticipatie	7
Groepsopvoeding	8
Type groep	9
Regels en gewoonten	9
Feesten en rituelen	10
Het kind centraal	10
Luisteren naar kinderen	11
Spelen en ontdekken binnen de groep	12
Spelen en ontdekken buiten de groep (open deuren)	12
Buiten spelen	13
Bewegen	13
Rust, reinheid en regelmaat	14
Hoofdstuk 2	
Ontwikkeling van kinderen	
Observaties	15
Opvang van baby's	16
Verschillen tussen jongens en meisjes	17
Kinderen die opvallen	17
Kinderen die extra zorg nodig hebben	17
Peuteraanbod	18
Peuterarrangement	19
Omgaan met veranderingen	19
Hoofdstuk 3	
Hoe werken we in de praktijk aan de competenties?	
Emotioneel en fysieke veiligheid	20
Persoonlijke competenties	23-29
Sociale competenties	29
Morele competenties	32

Hoofdstuk 4	
Ontwikkeling van de medewerkers	
Competenties	35
Pedagogisch handelen	35
Deskundigheidsbevordering	36
Hoofdstuk 5	
Verzorging	
Eten	37
Slapen	37
Zindelijk worden	38
Gezondheid, ziekte en ongevallen	38
Wiegendood	39
Veiligheid en brandbeveiliging	39
Hoofdstuk 6	
Randvoorwaarden	
Andere personen die de groepen ondersteunen	40
Wettelijke regelingen	40
HKZ certificatie	40
Vier ogen principe, Meldcode Kindermishandeling en Gouden regels	41
Accommodatie	42
Pedagogisch medewerker/kind ratio	43
Plaatsingbeleid	43
Achterwachtingregeling	44
Vaste gezichten, overgang stamgroep naar Kikkersprong	44
Groepsgrootte	44
Dagindeling en activiteiten	44
Flexibele opvang	44
Personeel	46
Overleg	46
Jaarplannen	46
Literatuurverwijzingen	48
Colofon	

Inleiding

'Heyendael Pedagogiek' is de weergave van onze visie en onze werkwijze. Samen met de werkinstructies uit het kwaliteitssysteem, nascholingsbijeenkomsten en team- en groepsoverleggen, vormen zij de basis voor het dagelijks werken op de groepen.

In 'Heyendael Pedagogiek' formuleren wij allereerst onze eigen pedagogische uitgangspunten. Onze voorwaarden om te kunnen werken aan een gezonde ontwikkeling van de aan ons toevertrouwde kinderen. We willen een omgeving creëren waarin ouders en kinderen zich welkom en gezien voelen en het volste vertrouwen hebben en houden in Heyendael.

Maatschappelijke veranderingen, zoals de Wet Kinderopvang, het daarbij behorende convenant kwaliteit en eisen vanuit de GGD hebben effect op het pedagogisch denken binnen de kinderopvang. In de Wet worden vier competenties genoemd waaraan iedere kinderopvanginstelling moet werken: emotionele en fysieke veiligheid, persoonlijke, sociale en morele competenties. In 'Heyendael Pedagogiek' wordt ook daar uitgebreid bij stilgestaan.

Binnen Heyendael is het goed kijken naar kinderen en het inspelen op de wensen en behoeftes van kinderen de leidraad voor ons werk. Hoe we dat doen en verder willen ontwikkelen staat in dit stuk beschreven. Kinderen die aandacht van ons krijgen en gezien worden, zijn kinderen die zelfvertrouwen ontwikkelen. Vanuit dat zelfvertrouwen leren ze zich bij ons verder te ontwikkelen, in relatie met andere kinderen, de medewerkers en de omgeving waarin ze zich bevinden. Dat is, kort gezegd ook de meerwaarde van kinderopvang; kinderopvang is 'opvang en ontwikkeling', bijna als één woord.

De uitwerking in de praktijk ontbreekt niet in deze uiteenzetting. De voorbeelden laten zien hoe in Heyendael woorden c.q. theorie in daden worden omgezet.

Pedagogische uitgangspunten

Ieder kind heeft een natuurlijke drang om zich te uiten en zich te ontwikkelen. Een kind ontwikkelt zich in de eerste plaats zelf. Invloeden van buitenaf spelen daarbij een grote rol. Ouders spelen zeker tijdens de eerste jaren de hoofdrol. Het kinderdagverblijf neemt voor een deel van de week de zorg voor de kinderen op zich. Naast de verzorging van de kinderen betekent dit ook dat het kinderdagverblijf haar aandeel heeft in de opvoeding en ontwikkeling. Het kinderdagverblijf heeft een belangrijke *aanvullende* waarde op de opvoeding en verzorging thuis. Wij zijn ons zeer bewust van de verschillen die er bestaan tussen dat wat er thuis en op het dagverblijf gebeurt. Voor ons is het een belangrijk gegeven af te stemmen op de thuissituatie.

Op het dagverblijf zijn we steeds bezig met de ontwikkeling van het kind. Wij hanteren in dat kader op een speelse wijze de methode 'zeven zien'. Medewerkers leren naar kinderen kijken vanuit zeven ontwikkelingsgebieden.

Deze gebieden zijn: expressieve en beeldend, het morele, taal en communicatie, het emotionele, het sociale, de motorisch-zintuiglijke en het cognitieve.

Deze uitgangspunten vormen samen de Heyendael Pedagogiek. Binnen Kinderopvang Heyendael worden uniforme pedagogische uitgangspunten gehanteerd om tegemoet te komen aan de basale behoeften van kinderen.

Deze uitgangspunten hebben betrekking op de volgende aspecten:

- Elk kind is uniek
- Ouderbetrokkenheid, afstemming tussen thuis en kinderdagverblijf
- Groepsopvang
- Type groepen
- Manier van werken
- Gordon als communicatief middel
- Spelen en ontdekken
- Rust, reinheid en regelmaat

Elk kind is uniek

Elk kind is uniek. Ieder kind heeft zijn eigen karakter, tempo, voorkeuren en talenten. Juist dat unieke waarderen wij in kinderen. De band tussen ouders en kind is groot. Een goede band, ook met de pedagogisch medewerkers van de groep, geeft het kind een gevoel van vertrouwen, geborgenheid en emotionele veiligheid. Dit is essentieel voor de ontwikkeling van een positief zelfbeeld.

Door de interacties, die plaatsvinden tussen pedagogisch medewerkers en het kind, leren pedagogisch medewerkers het kind steeds beter kennen. Zo heeft het kind ook het gevoel gezien te worden en dat het mag zijn wie het is. Dit gevoel draagt bij aan het ontwikkelen van zelfvertrouwen van het kind.

Baby's geven signalen en zijn gevoelig voor de respons, die zij van de pedagogisch medewerkers ontvangen. Daardoor richt het kind zich steeds meer op hen en gaat zich ook aan hen hechten. Vanuit de geborgenheid en de vertrouwde relatie met de pedagogisch medewerker kan het kind de wereld om zich heen gaan verkennen. Als een kind zich lekker voelt, kan het zich optimaal ontwikkelen en open staan voor contacten en spel met andere kinderen.

Wij volgen het kind in zijn ontwikkeling. Wij gaan ervan uit dat kinderen die bij ons komen zowel thuis als bij ons een voldoende stimulerende omgeving hebben en zich goed kunnen ontwikkelen. Als ons iets opvalt in de ontwikkeling van het kind, bespreken wij dit uiteraard met de ouders.

Ouderbetrokkenheid

Ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie is op Heyendaal van oudsher vanzelfsprekend. Heyendaal is in 1979 opgezet door ouders. De ouders hebben de opvang de eerste jaren zelfstandig georganiseerd en 'gedraaid'. Sinds 1990 is Heyendaal geprofessionaliseerd. Ouderbetrokkenheid blijft belangrijk. En goede afstemming tussen thuis en kinderdagverblijf is een voorwaarde voor het welslagen van de opvang.

Kinderen en hun ouders vormen een hecht systeem. Het kinderdagverblijf is de plaats waar ouders soms voor de eerste keer afscheid nemen van hun kind en het voor het eerst alleen achterlaten. Zowel het kind als de ouders moeten wennen. Wij besteden daar veel aandacht aan. De kinderen komen vanuit de bekende en vertrouwde thuissituatie in een voor hen vreemde wereld terecht. Wij vinden aansluiting tussen beide werelden belangrijk. Continuïteit in het dagelijkse ritme biedt het kind herkenning en vastigheid. Het dagritme, de eetgewoonten en de slaaptijden worden in het begin goed op elkaar afgestemd. Hiermee creëren wij een sfeer van geborgenheid en veiligheid. Ook ouders moeten wennen. Wij weten uit ervaring hoe moeilijk het voor hen kan zijn om hun jonge kind naar het kinderdagverblijf te brengen en de verantwoordelijkheid uit handen te geven.

Alle ouders willen hun kind met een gerust hart kunnen overlaten aan de zorg van het kinderdagverblijf. Het kinderdagverblijf moet het vertrouwen van ouders winnen en ook vasthouden. Regelmatig informatie uitwisselen en zo nodig aanvullende afspraken maken over de aanpak van het kind dragen positief bij aan dat vertrouwen.

Deze afstemming tussen ouders en kinderdagverblijf vindt op verschillende momenten plaats: in de eerste periode tijdens het aannamesgesprek met het vestigingshoofd en tijdens het kennismakingsgesprek op de groep. In het aannamesgesprek informeert het vestigingshoofd de ouders over de gang van zaken op het kinderdagverblijf. In het kennismakingsgesprek met de pedagogisch medewerker geven ouders specifieke informatie over hun kind en de opvoeding thuis.

De wenperiode neemt een belangrijke plaats in. De ouder en het kind kunnen het wenproces invullen zoals het bij hen past. Afspraken hierover worden gemaakt met de pedagogisch medewerkers van de groep. Een voorbeeld:

De eerste dag komt één van de ouders samen met het kind. De tweede keer gaat de ouder een kortere of langere periode weg. Afsproken wordt dat het kind zo snel mogelijk in het kinderdagverblijf slaapt. De derde keer komt de ouder het kind vroeg ophalen, zodat het niet alle ouders ziet binnenkomen terwijl het zelf nog niet opgehaald is.

Over het vervolg op deze wenperiode maken ouders en pedagogisch medewerkers afspraken. Na twee maanden volgt een evaluatiegesprek met één van de pedagogisch medewerkers van de groep. In dit gesprek kijken wij terug op de eerste twee maanden.

Op de informatiewand op de groep hangt individuele informatie van de kinderen over zaken als eten, slapen, zindelijkheid en bijzonderheden van het kind. Ook hangt op deze wand informatie over de dagelijkse gang van zaken en de sfeer per dag. Dit kan tevens een verslag van de pedagogisch medewerkers zijn, een tekening van een kind met al dan niet een tekst, een fotoreportage enz.

De pedagogisch medewerkers proberen iedere ochtend en iedere avond kort met de ouders te praten over hoe het die dag gegaan is met het kind op de groep. Eén keer per jaar wordt ieder kind geobserveerd. Wij kijken naar het 'welbevinden' van het kind. De rapportage hierover wordt door één van de pedagogisch medewerkers met de ouders besproken. In hoofdstuk 2 wordt verder beschreven wat die observatie precies inhoudt.

Een grote betrokkenheid van de ouders bij de opvang van het kind op de groep is sfeerverhogend en verkleint de afstand tussen de wereld van het kinderdagverblijf en de wereld thuis.

Zo stellen wij de aanwezigheid van een ouder bij de verjaardag van het kind zeer op prijs. Daarnaast kunnen ouders desgewenst een enkele keer een dagdeel mee draaien.

Op het kinderdagverblijf vinden verschillende ouderavonden plaats. Op een algemene ouderavond wordt een inhoudelijk onderwerp besproken. Op een groeps- of vestigingsouderavond voor iedere groep worden afhankelijk van de wensen van de ouders praktische of inhoudelijke zaken besproken. Daarnaast kan elke groep bijvoorbeeld een uitstapje of picknick organiseren.

Elk jaar vinden activiteiten plaats waar alle ouders en kinderen aan deel kunnen nemen zoals het zomerfeest en het kerstfeest (zie ook 'Feesten en rituelen').

Naast deze ouderbetrokkenheid is ook medezeggenschap van ouders een belangrijke zaak. Elke vestiging heeft een eigen oudercommissie. Deze commissie adviseert het vestigingshoofd over het reilen en zeilen binnen de vestiging. Bij hen kunnen de andere ouders aankloppen met vragen en problemen. Ook is er één centrale oudercommissie die bestaat uit afgevaardigden van de vier oudercommissies en de directie adviseert over zaken die Heyendaal als geheel aangaan. Verder bieden wij ouders een informatieboekje aan met zakelijke onderwerpen, de regels van het kinderdagverblijf en de dagelijkse gang van zaken op de groepen, onze website en ieder kwartaal een Nieuwsbrief.

Tot slot is het belangrijk dat ouders en pedagogisch medewerkers vertrouwen hebben in en luisteren naar elkaar. Er wordt gestreefd naar openheid en duidelijkheid. Graag horen onze medewerkers direct van de ouders wanneer er iets is misgegaan, wanneer er iets niet loopt zoals zij hadden gewild. Ouders kunnen indien gewenst ook gebruik maken van het invullen van een kwaliteitsformulier te verkrijgen bij de groep of via de website uit te printen.

Groepsopvoeding

Naast de individuele benadering van kinderen werken wij ook aan de opvoeding in de groep. Baby's zijn in de eerste maanden van hun leven voornamelijk op zichzelf gericht. Al snel krijgen ze besef van de wereld om hen heen.

Van het begin af aan maakt de pedagogisch medewerker contact met de baby door goed te kijken en oogcontact te maken. De pedagogisch medewerker vertelt aan de baby wat ze doet en wat ze gaat doen en wacht op een reactie van de baby. Zo ontstaat sensitieve responsiviteit. Sensitief is het gevoelig zijn van de pedagogisch medewerker voor wat er in het kind leeft, het inlevingsvermogen. Responsiviteit is de manier waarop een pedagogisch medewerker inspeelt en reageert op de signalen van het kind.

De regels van de wederkerigheid, die ontstaan in het contact met ouders en pedagogisch medewerkers, vormen een basis voor de relatie van jonge kinderen met elkaar.

In de groep maken baby's eerst een periode door van kijken naar elkaar, want ze zijn van het begin af aan in elkaar geïnteresseerd. Als baby's groter worden, hebben ze al gevoel ontwikkeld voor de ander. Ze houden zich steeds meer bezig met elkaar en spelen naast elkaar.

Kinderen onder de 2 jaar zijn meer op zichzelf gericht. Pas rond 2 à 3 jaar zetten ze zichzelf sterk neer, los wat de ander van hen vindt.

De pedagogisch medewerker heeft met ieder kind een band die een wij -samen gevoel oproept. Maar daarnaast zorgt de pedagogisch medewerker ook voor een wij -samen gevoel met de hele groep. De kracht van de kinderopvang is dat kinderen opgroeien in een groep, samen zijn met anderen, plezier hebben met elkaar en leren van en met elkaar. Hierdoor kunnen kinderen hun kwaliteiten in samenspel met andere kinderen en door de vertrouwensband die er onderling is, ontwikkelen.

Het groepsgevoel wordt gestimuleerd door te leren voor elkaar te zorgen, maar ook door een duidelijke structuur, groepsregels, rituelen en gewoonten die voor kinderen te begrijpen zijn. Iedere groep heeft zijn eigen dynamiek en eigen regels. In een groep gedraagt een kind zich anders dan wanneer het alleen is. De stamgroep is een vertrouwde plek met vertrouwde pedagogisch medewerkers en kinderen, met eigen regels, gewoontes en rituelen.

De sfeer moet voor alle kinderen in de groep prettig zijn. Dit doen we door kinderen individueel te benaderen en te kijken wat het beste bij een kind past. Kinderen spelen in de groep met leeftijdgenootjes, ze verkennen samen de wereld.

In de groep wordt elk kind langzamerhand de grootste. De groten vinden het soms heerlijk om met de kleintjes te spelen. Hun rol verandert in de loop van de tijd.

Verticale groepen

Heyendael kiest voor het opvangen in verticale groepen aangevuld met een aanbod dat aansluit op de ontwikkelingsleeftijd van het kind. Soms hebben de pedagogisch medewerkers een aanbod speciaal voor de allerkleinsten; de kinderen boven de drie jaar spelen bij de peutergroep en krijgen een aanbod gericht op deze leeftijd.

Regels en gewoonten

Ieder kind mag er zijn en wordt geaccepteerd ongeacht zijn gedrag. Zo kan een relatie ontstaan waarin een kind kan groeien en zich ontwikkelen. Dit betekent niet dat elk gedrag geaccepteerd wordt. Waar nodig zal de pedagogisch medewerker de verantwoordelijkheid nemen.

Pedagogisch medewerkers zijn duidelijk tegen de kinderen over wat wel en wat niet mag en trekken zoveel mogelijk één lijn. Kinderen ervaren hierdoor houvast en dit leidt tot rust in de groep.

Gedragsregels over wat wel en niet mag zijn dus nodig om het samenzijn in een groep voor alle kinderen plezierig te laten zijn. Deze regels worden in de groep geleerd en worden voor een deel bepaald door de afspraken hierover binnen het kinderdagverblijf. Vanzelfsprekend leggen verschillende medewerkers binnen die regels accentverschillen in hun werkwijze en aanpak.

Er zijn regels om prettig samen te spelen zoals elkaar geen pijn doen, geen speelgoed afpakken, elkaar helpen en rekening houden met elkaar.

Ook voor het omgaan met speelgoed, andere materialen en de ruimten zijn afspraken gemaakt zoals samen speelgoed opruimen, niets kapot maken en niet in de groep schreeuwen maar 'buiten'. Kinderen weten na een tijdje precies waar ze wel of niet aan mogen komen. Kinderen corrigeren elkaar hierin.

Zo maken de kinderen zich een aantal sociale en morele regels eigen.

Tussen kinderen zijn enorme verschillen in aanleg en temperament. Ze verdienen een verschillende aanpak, ze reageren verschillend op de groep. Het is de taak van de pedagogisch medewerker om kinderen tot hun recht te laten komen en hen aan te moedigen zich zo optimaal mogelijk te ontwikkelen. In het hoofdstuk over persoonlijke, sociale en morele competenties zullen we met voorbeelden laten zien hoe we dit doen.

Feesten en rituelen

Het kinderdagverblijf besteedt aandacht aan feesten zoals Sinterklaas, Pasen, Kerstmis en Carnaval.

Sinterklaas wordt met de oudste kinderen gevierd. Kerstmis vieren kinderen samen met de ouders, broertjes en zusjes en de eigen groep. Er wordt gezongen, een kerstverhaal verteld of kerstversieringen gemaakt en gezamenlijk gegeten. Elke vlieger organiseert op eigen wijze dit feest voor kinderen en hun ouders. Regelmatig helpen ouders bij de organisatie hiervan. Daarnaast worden verjaardagen en afscheidsfeesten van de kinderen tot een bijzondere gebeurtenis gemaakt, passend bij het kind en ouders.

Vaak wordt de jarige job uitgebreid in het zonnetje gezet in de eigen groep. Omdat het feestritueel vaste programmaonderdelen kent, is het voor ieder kind een vertrouwd gebeuren. Ouders zijn hierbij van harte welkom. Bij kinderen die niet in het middelpunt willen staan, wordt het accent naar de groep verlegd. Soms geven kinderen zelf duidelijk aan wat ze wel of niet willen. Een vast onderdeel van het afscheid nemen is het aanbieden van de kindklapper met foto's, stukjes tekst uit de dagverslagen van vier jaar Heyendaal, tekeningen, etc.

Het zomerfeest in juni is het belangrijke feest dat alle medewerkers, ouders en kinderen samen vieren. Dit feest heeft elk jaar een ander thema en verschilt per vestiging.

Het kind centraal

In de loop van de jaren is een manier van werken ontstaan waarin het luisteren naar kinderen en wat zij van ons vragen centraal staan. De pedagogisch medewerkers sluiten zoveel mogelijk aan bij de interesses en ontwikkelingen van kinderen en de onderwerpen waar zij op dat moment bezig zijn.

Ieder kind heeft vanaf de geboorte veel talenten en beschikt over de intrinsieke behoefte met zijn aanleg aan de slag te gaan. We willen kinderen zelf hun talenten laten ontdekken en uit laten zoeken hoe de wereld in elkaar zit.

Naast het zoeken naar aansluiting bij de belevingswereld van het kind begeleiden de pedagogisch medewerkers het kind bij het aanleren van bepaalde vaardigheden. Omdat ieder kind een persoonlijk ontwikkelingstempo, aanleg en interesse heeft, kijkt een pedagogisch medewerker goed wat een kind kan, wat het wil en hoe het bezig is. En zoekt zij voortdurend naar een balans tussen spontaniteit en het aanbieden van speel- en leermomenten.

De pedagogische aspecten van onze visie zijn:

1. Kinderen leren in interactie met hun omgeving.
Malaguzzi, pedagoog en filosoof brak in de jaren '60 in Reggio Emilia in Noord Italië met de traditionele manier van opvoeden. Hij heeft meerdere kinderdagverblijven en kleuterscholen opgericht met een duidelijk eigen visie op kinderen. Uitgangspunt is vertrouwen in de mogelijkheden van ieder kind. Het kind is van jongs af aan bezig om de wereld te ontdekken. Door heel goed naar kinderen te kijken en te luisteren leren we kinderen te verstaan en te begrijpen. We kunnen zo ontdekken waar kinderen mee bezig zijn. We leren van het kind, werken ermee samen en stimuleren hem. Het meest leren kinderen van elkaar. Volgens Malaguzzi zijn ze voor elkaar de eerste pedagoog. Dat heeft consequenties voor de rol van de pedagogisch medewerker. Deze creëert situaties waarin kinderen in groepjes van elkaar kunnen leren, kunnen spelen en communiceren. Daarbij wordt uitgegaan van onderlinge verschillen. Hele jonge kinderen kennen de verbale taal van ons volwassenen niet, maar communiceren wel. Ze uiten zich in wel 'honderd talen', zowel non-verbaal als verbaal.
2. Kinderen spreken 100 talen
De pedagogisch medewerkers gaan uit van een pedagogiek van luisteren en vragen stellen. En niet van een pedagogiek van het vertellen, die ervan uit gaat dat wij, die weten hoe de wereld in elkaar zit, dat onze kinderen leren. .

De pedagogiek van het luisteren gaat uit van de vraag van het kind zelf. Het is de kunst om niets te zeggen of te doen wat kinderen zelf hadden kunnen verzinnen, de kunst van het juiste woord of gebaar op het juiste moment, de kunst om niet uit te gaan van eigen beelden. Pedagogisch medewerkers volgen, luisteren, nemen waar en leggen vast. Het vraagt veel om je in te leven en alles waar te nemen wat een kind bedoelt te zeggen.

3. Kinderen ontdekken en ervaren

Als we uitgaan van de vraag van het kind zelf dan is een uitdagende, prikkelende omgeving waarin veel te ontdekken valt, een belangrijk aspect.

Dit betekent dat het accent verschuift van kant en klaar speelgoed naar materialen uit het dagelijks leven die inspirerend werken op de fantasie van de kinderen.

Luisteren naar kinderen

Thomas Gordon heeft in zijn boek 'Luisteren naar kinderen' een methode ontwikkeld voor een goede en effectieve communicatie tussen opvoeders en kinderen. Uitgangspunt is het uitgaan van een eerlijke, open houding van gelijkwaardigheid, acceptatie en respect voor de ander. Een kind wordt geaccepteerd ongeacht zijn gedrag: het kind mag er zijn. Bij het communiceren volgens Gordon kan er een relatie ontstaan waarin een kind kan groeien en zich kan ontwikkelen. De pedagogisch medewerkers van het kinderdagverblijf zijn in staat Gordons methode dagelijks toe te passen. Zowel de basis- als de opfriscursus worden gefaciliteerd en vinden plaats als er nieuwe medewerkers zijn.

In Gordons en dus ook onze manier van werken zijn *actief luisteren* en *het geven van ik-boodschappen* de middelen voor de opvoeder om acceptatie te laten blijken.

Als de pedagogisch medewerker 'ik – boodschappen' gebruikt, betekent dit dat zij vertelt wat *zij* van iets vindt en hoe *zij* zich voelt. Zij stelt zich open en kwetsbaar op, is duidelijk in wat zij vindt en legt uit waarom. Een 'ik – boodschap' geeft geen beoordeling van de persoon aan wie de boodschap gericht is. Bij jongere kinderen vertelt de pedagogisch medewerker welk gedrag ze wenst, oudere kinderen kunnen dat vaak zelf invullen.

'Actief luisteren' betekent dat de pedagogisch medewerker oog heeft voor wat het kind beweegt. En dus bijvoorbeeld boosheid en verzet van het kind accepteert. Het conflict met een kind wordt aangegaan met de intentie het in overleg op te lossen, zodat beide partijen aan hun trekken komen. Belangrijk is dat er reële eisen worden gesteld aan een kind en dat wij kinderen verantwoordelijkheden geven die ze aan kunnen. Het kind krijgt de ruimte die bij hem/haar hoort om zelf problemen op te lossen. Ook bij conflicten met kinderen onderling zal geprobeerd worden de kinderen het zoveel mogelijk zelf te laten oplossen met respect voor elkaar. Zo wordt de verantwoordelijkheid, de zelfwaardering en het zelfvertrouwen van het kind gestimuleerd. De pedagogisch medewerker speelt hierin een belangrijke rol. Zij beschikt over vaardigheden zoals veel tact en geduld om interacties tussen kinderen zo nodig in goede banen te leiden. Hiermee wordt de sociale competentie van de kinderen vergroot. Dit betekent niet dat elk gedrag van het kind door de volwassene zo maar geaccepteerd wordt. Waar nodig zal de pedagogisch medewerker de leiding en de verantwoordelijkheid nemen. Pedagogisch medewerkers van de groep zijn zo duidelijk mogelijk over wat wel en niet mag en trekken zoveel mogelijk één lijn, maar wel rekening houdend met de behoefte van het kind. Dat geeft kinderen houvast en brengt rust.

Spelen en ontdekken, binnen de groep

Kinderen leren door spelen en spelen de hele dag. Het is hun manier om plezier te hebben, te ontdekken, dingen te leren en bepaalde zaken te verwerken.

Kinderen spelen om het spelen zelf, zijn gewoon bezig en het gaat hen niet om winnen of verliezen .

Ieder kind heeft zijn eigen talenten, interesses, voorkeuren en sterke punten. Daarom zijn kinderen ook in verschillende zaken geïnteresseerd en is het belangrijk dat ze verschillende mogelijkheden aangereikt krijgen.

Samen spelen met anderen geeft een gevoel van samenzijn en biedt de mogelijkheid om positieve relaties met anderen op te bouwen. Kinderen ontwikkelen hun eerste vriendschappen. Van deze vaardigheden kunnen ze hun hele leven plezier ondervinden.

Jonge peuters zijn nog niet toe aan samenspelen. Speelgoed delen of samen gebruiken is nog een te grote opgave. Ze hebben echter wel van jongs af aan belangstelling voor elkaar en genieten van elkaar. Ze spelen vaak naast elkaar. Langzaamaan gaan ze samenspelen. Samen liedjes zingen aan tafel en samen knutselen zijn een voorbereiding voor het samenspel.

Kinderen leren zo dat het leuk is om samen te zijn, elkaar te helpen en rekening te houden met elkaar.

Door samen in de poppenhoek te spelen, samen met de blokken en de auto's in de hal of buiten te spelen, leert een kind sociale vaardigheden. Ook in fantasiespelletjes komen impliciet al heel wat regels aan bod.

Zo leren kinderen niet alleen regels en groepscode, maar wordt tevens een basis gelegd voor een gevoel van eerlijkheid en rechtvaardigheid.

In het kinderdagverblijf spelen de kinderen het grootste deel van de dag. Daar moet dus ook voldoende ruimte voor zijn. Het is onze taak te zorgen voor voldoende en gevarieerde spelmogelijkheden, waarbij alle kinderen aan hun trekken komen.

Spelen is contact opnemen met de buitenwereld. Het is belangrijk dat kinderen voldoende gelegenheid krijgen om, niet alleen met anderen maar ook alleen te kunnen spelen, op hun eigen manier en in hun eigen tempo. Zo kunnen ze op onderzoek uit gaan, vat krijgen op zichzelf en op de wereld om hun heen en zich op die manier zo optimaal mogelijk ontwikkelen.

Spelen en ontdekken buiten de groep (open deuren beleid)

Naast het spelen binnen de eigen groep krijgen kinderen gelegenheid om in andere ruimtes te spelen. En zo, letterlijk en figuurlijk, meer ruimte en keuzemogelijkheden te krijgen om hun eigen ontwikkeling vorm te geven. Het vergroten van uitdagingen is zinvol als deze is afgestemd op de behoeften van kinderen. Wij vinden het belangrijk dat kinderen ervaringen opdoen, die passen bij een bepaalde ontwikkelingsfase.

Mogelijkheden:

- In iedere vestiging is een centrale hal, waarin kinderen wisselende activiteiten kunnen doen. Soms worden activiteiten aangeboden. Een andere keer wordt de deur van de groep opengezet en krijgen kinderen de mogelijkheid op pad te gaan;
- Soms vragen pedagogisch medewerkers of kinderen van een andere groep zin hebben om naar buiten te gaan;
- Op iedere vestiging kunnen kinderen als ze dat willen bij een andere groep spelen;
- Ook de dreumesen, de kinderen tussen de anderhalf en de twee jaar oud, krijgen de mogelijkheid om buiten de eigen groep (in een afgeschermd deel van de hal) op verkenning te gaan.
- Kinderen uit de twee buurgroepen spelen soms meer samen.
- Er zijn meerdere tuinen en twee dakterrassen waar in principe iedereen gebruik van kan maken. De peuters gaan regelmatig op bezoek bij een andere vestiging.

Buitenspelen

Elke dag gaan wij met de kinderen naar buiten. Buiten is er meer ruimte om te rennen en te bewegen. Er is ruimte om te schreeuwen en lawaai te maken. Buiten worden de zintuigen intensiever en op een andere manier geprikkeld. De wisseling van seizoenen, de zon, regen, sneeuw en wind roepen andere gevoelens op, en dagen kinderen uit tot ander spel.

Buitenspelen nodigt kinderen nog meer uit om op onderzoek te gaan, dingen uit te proberen en te fantaseren. Het kind leert bijvoorbeeld dat zand in modder kan veranderen als je er water bij doet en dat vanaf een heuveltje de bal vanzelf naar beneden rolt. Ze verbazen zich over de molshopen die elk jaar weer verschijnen en ook een dode pier levert gesprekstof op.

Kinderen doen buiten veel verschillende ervaringen op en kunnen grenzen verkennen. Ze worden er zelfstandiger van en krijgen meer zelfvertrouwen. Zo geeft voor het eerst van een glijbaan afgaan een gevoel van overwinning en zelfvertrouwen.

Buiten kun je ook leren om risico's in te schatten. Dat stelt uiteraard eisen aan de buitenruimte, die uitnodigend maar tegelijkertijd ook veilig moet zijn. Wij proberen onveilige situaties te voorkomen, maar vinden wel dat kinderen de ruimte moeten houden om ervaringen op te doen. Deze risico's nemen we mee in de jaarlijks terugkerende risico inventarisatie veiligheid.

De allerkleinsten nemen wij regelmatig in de wandelwagen mee naar buiten. De kleinsten kunnen vanaf een kleed op verkenning gaan; bij minder weer kan dat met skipak of regenkleding aan en zo ontdekken ze bijvoorbeeld hoe gras aanvoelt.

Bewegen

Eén van de eerste activiteiten, die een baby laat zien, is bewegen. Hij trappelt met zijn benen en zwaait met zijn armen. Intussen kijkt hij met volle aandacht naar de opvoeder. Hierdoor krijgt de baby plezier in bewegen en beweegt ook als de opvoeder er niet is. Een emotioneel tevreden baby kan zichzelf meestal goed vermaken. Door bewegingsspel leert een kind zintuiglijke ervaringen te koppelen aan zijn bewegingen, en zijn bewegingen te coördineren.

Bewegingsspelletjes, die kinderen alleen en samen kunnen doen, zijn belangrijke en leuke activiteiten om in steeds nieuwe vormen aan te bieden.

Bewegen is om diverse redenen belangrijk:

- Het is goed voor de motorische ontwikkeling. Door veel en gevarieerd te bewegen leert een kind allerlei bewegingen onder de knie te krijgen;
- Het is goed voor de taalontwikkeling. Begrippen zoals onder, boven, over en achter leren kinderen beter begrijpen als je ze bewegend aanleert;
- Door mee te doen aan bewegingsspelletjes legt een kind contacten met leeftijdgenootjes en ontwikkelt hij sociale vaardigheden;
- Kinderen die veel buitenspelen blijken relatief minder kans op ongevallen te hebben en herstellen na een ziekte beter;
- Veel bewegen voorkomt dat een kind te dik wordt;

Binnen ons dagverblijf zorgen de pedagogisch medewerkers van de groep ervoor dat zowel de kleintjes als de peuters samen of apart elke dag de gelegenheid en de ruimte krijgen om te bewegen: de allerkleinsten in de box of op een mat en de oudere baby's krijgen de gelegenheid om op de grond, op een mat, te oefenen met draaien en kruipen. De dreumesen oefenen zowel binnen als buiten met klimmen op matten met verhogingen en kleine opstapjes. Peuters spelen naast binnen in de groepsruimtes en de hal zoveel mogelijk buiten. Er wordt in de zandbak gespeeld, om de bomen gerend, gefietst, op de tractor gereden of naar het park gewandeld. Ook op het balkon zijn genoeg mogelijkheden om buiten te zijn en spelletjes te doen.

Rust, reinheid en regelmaat

Rust en regelmaat zijn belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen. Kinderen moeten erop kunnen vertrouwen dat een vaste pedagogisch medewerker voor hen zorgt en hen troost als ze verdrietig zijn. Opvang op vaste dagen, opvang op vaste tijden en een aantal gewoontes op de groep helpen daarbij. Op een vaste groep leren ze de andere kinderen uit die groep goed kennen en kunnen er vriendschappen ontstaan. Een vaste plek in de groep geeft houvast. Ze hoeven niet steeds opnieuw hun positie te bepalen.

Voor baby's is voorspelbaarheid belangrijk. Die ontstaat door de combinatie van regelmaat en eenduidigheid zoals wakker worden, voeden, knuffelen, spelen op dezelfde plaats (in de box) en bij de eerste signalen van moe zijn naar bed (slapen op dezelfde plaats). Hierdoor krijgt een kind een eigen slaap - waakritme.

De hoeveelheid prikkels die kinderen kunnen verwerken, is begrensd. Het is daarom erg belangrijk dat pedagogisch medewerkers ervoor zorgen dat de kinderen niet overprikkeld raken. Bijvoorbeeld door ze op tijd te laten slapen of alleen in een hoekje laten spelen. Op elke groep is dan ook een aparte babyhoek ingericht waar de baby's tot rust kunnen komen op de speelmat of in de box en is er de mogelijkheid de baby's te voeden door pedagogisch medewerker of moeder.

Reinheid, een goede hygiëne en een schone omgeving zijn voorwaarden om gezond te blijven. Kinderen komen in aanraking met ziekteverwekkers waartegen zij nog geen weerstand hebben opgebouwd. Het doormaken van een aantal veel voorkomende ziekten hoort bij de normale ontwikkeling van een kind. Kinderen, die naar een kinderdagverblijf gaan, lopen meer risico om aangestoken te worden. Het blijkt dat deze kinderen, als ze eenmaal hun weerstand hebben opgebouwd, op de basisschool minder vaak ziek zijn dan andere kinderen.

Om de hygiëne goed te bewaken, is er een uitgebreid hygiëneplan met werkinstructies voor de groepen en de keuken. Zo worden de groepsruimtes, sanitaire voorzieningen en de algemene ruimtes iedere dag schoongemaakt en gelucht.

Onze sanitaire ruimtes zijn gelegen naast de groepsruimtes. Eten en verschoneren vindt altijd gescheiden plaats. In iedere vestiging is een centrale keuken waar het voedsel wordt klaargemaakt en bewaard. De 'medewerker ondersteuning groepen' bewaakt de hygiëne in de keuken en wasruimte; de pedagogisch medewerkers op de groep zorgen voor de hygiëne binnen de groep en in de centrale ruimtes zoals de hal.

Naast deze maatregelen hanteren wij ook regels voor de kinderen, zoals handen wassen voor het eten en na toiletgebruik en hand voor de mond of de elleboog bij het hoesten. In de aanwezigheid van kinderen wordt –vanzelfsprekend- niet gerookt.

Jaarlijks vindt er een 'risico inventarisatie gezondheid' plaats. Op elke vestiging zetten wij de risico's omtrent gezondheid dan op een rij aan de hand van een methode van de stichting Consument en Veiligheid.

Om gezondheidsrisico's te beperken hebben wij dus verschillende maatregelen genomen, die nader worden omschreven in ons kwaliteitssysteem.

Ontwikkeling van kinderen

Ontwikkelen en leren lijkt bij jonge kinderen vanzelf te gaan. Ze worden geboren met een groot vermogen en grote motivatie om te leren. Een normale ontwikkeling is afhankelijk van wat een kind meebrengt aan erfelijke aanleg, maar is ook afhankelijk van de stimulans en de mogelijkheden die hij in zijn omgeving krijgt. De invloed van ouders en pedagogisch medewerkers hierop is groot.

De begeleiding is erop gericht om een kind vertrouwen te geven in zijn/haar eigen kunnen, hierin ondersteuning te bieden en steeds opnieuw uitdagingen te geven en te laten ontdekken.

Wij vinden het belangrijk dat kinderen zich zoveel mogelijk op eigen wijze en in eigen tempo kunnen ontwikkelen. Voor ouders en pedagogisch medewerkers is het de kunst om steeds een balans te vinden tussen het stimuleren van de ondernemingszin van een kind en hem ook te beschermen bij zijn ontdekkingstocht. De eerder genoemde methode 'zeven-zien' biedt handvatten om kinderen te stimuleren in de 'zone van de naaste ontwikkeling'. *De Video Interactie Begeleiding* is een methode waarin enkele vestiginghoofden een opleiding hebben gevolgd. De Video Interactie Begeleider (vib'er) maakt opnames van situaties waarin de medewerker en één of meer kinderen in beeld zijn. De beelden worden vervolgens bekeken en besproken met de vib'er. Met behulp van deze methode leren medewerkers nog meer te kijken naar en in te spelen op de behoeften van kinderen en aan te sluiten bij de ontwikkelingsfase van het kind.

In de eerste vier jaar van zijn leven ontwikkelt een kind zich van een volledig afhankelijke baby tot een zelfstandige kleuter. Taal, sociaal-emotionele ontwikkeling, bewegen en cognitieve ontwikkeling, ontwikkelen zich naast elkaar. In deze periode leren kinderen hun egocentrische gedrag aan te passen aan de sociale eisen van hun omgeving. Aan het einde van de peutersijd kan het kind contact leggen met anderen, regels accepteren en begrijpen, en voor zichzelf opkomen. In geen enkele fase van zijn leven leert een mens zoveel als in deze fase. Aan ons de taak het kind hierbij te begeleiden. Wij doen dat op een manier dat het kind zich veilig en vertrouwd voelt. Dan pas kan het zich optimaal ontwikkelen, open staan voor contacten en genieten van het spel met andere kinderen.

In dit hoofdstuk komt achtereenvolgens aan bod:

- Het volgen van kinderen in hun ontwikkeling
- Babyopvang
- Verschillen tussen jongens en meisjes in hun ontwikkeling
- Kinderen die opvallen
- Kinderen die extra zorg nodig hebben

Observaties

Als een kind bij ons komt, geven ouders een deel van de opvoeding uit handen. Ouders zijn en blijven echter eindverantwoordelijk voor de opvoeding van hun kind. Als kinderopvang hebben wij onze eigen verantwoordelijkheid bij deze opvoeding.

Binnen de ontwikkelingspsychologie wordt verschillend gedacht over de invloed van aanleg en omgeving. In de loop van de geschiedenis heeft de nadruk gelegen op ofwel de genetische invloed ofwel de omgevingsinvloed. Tegenwoordig wordt ontwikkeling meer gezien als een dynamische wisselwerking tussen lichamelijke en persoonlijke kenmerken enerzijds en anderzijds levensomstandigheden zoals ervaring, steun, oefening en fysieke en sociaal-culturele

omgeving. Aanleg bepaalt de grens waarbinnen omgeving invloed kan doen gelden. Wij, medewerkers van Kinderopvang Heyendaal, zijn een onderdeel van die omgeving.

In het groepsoverleg bespreken wij het groepsproces, de individuele kinderen en opvallende zaken. Ook de verschillende competenties komen regelmatig aan bod.

Elk kind wordt jaarlijks geobserveerd. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de observatie - methode 'Werken aan welbevinden'. Dit is een landelijk ontwikkelde evaluatiemethode om het welbevinden van kinderen in de kinderopvang te meten. Wij hebben voor deze methode gekozen omdat de nadruk ligt op het welbevinden van de kinderen. En dat sluit dus goed aan bij onze werkwijze: het gaat erom dat het kind zich goed voelt bij ons, zodat het zich optimaal kan ontwikkelen, kan openstaan voor contacten en kan genieten van het spel met andere kinderen. In het groepsoverleg worden de bevindingen van de pedagogisch medewerkers van de groep met het vestigingshoofd besproken. Tegelijk met het observeren van een kind op de groep vragen wij de ouders een vragenlijst in te vullen over het welbevinden van hun kind in ons kinderdagverblijf. Ook deze lijst bespreken pedagogisch medewerkers in het groepsoverleg. De conclusies uit het groepsoverleg bespreken wij met de ouders. Zo nodig passen wij op basis van het oudergesprek de wijze van omgaan met het kind aan.

Bij de observaties hanteren wij een aantal aandachtspunten:

- Het kind zelf, in relatie met de pedagogisch medewerkers van de groep en in relatie met andere kinderen is open en zit goed in zijn vel of juist niet.
- Het kind zelf, in relatie met de pedagogisch medewerkers van de groep en in relatie met andere kinderen is tevreden en ontspannen of juist ontevreden of gespannen.

Wanneer tijdens een observatie blijkt dat een kind stagneert in zijn ontwikkeling bekijken wij dit kind specifieker. We gebruiken daarbij een ontwikkelingsformulier behorende bij de leeftijd van het kind. Deze observaties worden besproken met de ouders en kan leiden tot afspraken over een bepaalde aanpak. Bestaat er zorg over de ontwikkeling van een kind dan kunnen wij 'kijk op kleintjes inschakelen'. Dit laatste gebeurt altijd in overleg met de ouders.

Opgang van baby's

We hebben heel bewust nagedacht over hoe we baby's zo goed mogelijke kinderopvang kunnen bieden:

- Er wordt veel aandacht besteed aan de overgang van de thuissituatie naar de opvangsituatie. Deze overgang gaat twee kanten op: van ouders naar pedagogisch medewerkers en andersom. Dit is belangrijk om signalen van de baby goed te begrijpen en hier op in te kunnen gaan.
Om de overgang goed te laten verlopen worden afspraken gemaakt over het eerder beschreven wenritueel. We letten erop dat het ritme en de gewoontes, zoals een kind dat thuis gewend is, zoveel mogelijk door ons worden overgenomen. Ouders maken met pedagogisch medewerkers afspraken over welke voeding gegeven wordt en wanneer, of een kind al dan niet een speen gebruikt en wat voor een soort speen en over de slaapgewoontes van het kind;
- Wij hebben babyprotocollen ontwikkeld, waarin de onderwerpen slapen, huilen, overprikkeling, motorische ontwikkeling aandacht krijgen. Deze protocollen zijn uit de praktijk ontstaan. De protocollen zijn samengevat op een flyer gezet zodat ook ouders deze thuis kunnen gebruiken.
- De groepsruimte is aangepast aan baby's. In elke groepsruimte is een aparte babyhoek ingericht met box en speelmat voor de baby's waar baby's kunnen oefenen in het omrollen, draaien en kruipen en optrekken. Ook is daar voor pedagogisch medewerkers de mogelijkheid het kind te voeden en kan de moeder daar in alle rust borstvoeding geven.

- We geven voldoende tijd en aandacht geven aan de baby zodat een baby basisveiligheid op de groep vindt.
- Door de dag heen proberen we zoveel mogelijk dezelfde pedagogisch medewerker voor de baby te laten zorgen;
- Veel bezigheden met baby's zijn verzorgingsgericht en deze verzorgingsmomenten geven bij uitstek mogelijkheden tot intensieve interactie. Door een responsieve houding van de pedagogisch medewerker ontstaat een vertrouwensband met de baby;
- Goed kijken naar de baby geeft kijk op ontwikkeling en interesse van de baby en zicht op hoe hij reageert op materialen, op wat in zijn omgeving gebeurt en op andere kinderen. Baby's hebben niet alleen behoefte aan veiligheid maar om zich prettig te voelen is uitdaging net zo belangrijk;
- Als baby's slapen wordt er om de tien minuten naar ze gekeken.

Verschillen tussen jongens en meisjes

Op veel terreinen komen jongens en meisjes overeen in hun ontwikkeling maar er zijn zo blijkt uit onderzoek ook in een aantal opzichten verschillen. Op pedagogisch verantwoorde wijze kan positief op deze verschillen worden ingespeeld. De verschillen werken door in een verschillende aanpak richting jongens respectievelijk meisjes. Eén en ander is terug te vinden in:

'Brandweermannen en prinsessen' een scriptie van een van onze stagiaires die op onze website te vinden is. Binnen de kinderopvang wordt over het algemeen goed ingespeeld op de behoeften van meisjes omdat in deze sector voornamelijk vrouwen werken. Om die reden is er expliciet gekeken hoe we goed aan kunnen sluiten bij de behoeften van jongens.

Jongens bruisen over het algemeen van energie, zijn minder goed in staat zich langer te concentreren, hebben een grote drang om dingen te onderzoeken, hebben meer behoefte aan duidelijke regels en leren later praten dan meisjes.

Dit betekent dat we jongens vooral de ruimte en tijd moeten geven om te bewegen en veel naar buiten moeten kunnen gaan (letterlijk de ruimte geven), knutsel –teken- en puzzelactiviteiten afwisselen met activiteiten waarbij ze zich kunnen uitleven, voor speelgoed en spullen zorgen die ze uit elkaar mogen halen, grenzen aangeven waaruit blijkt wie de baas is en de taalontwikkeling stimuleren.

Er zijn uiteraard een aantal aandachtspunten die ook voor meisjes heel zinvol zijn. Maar het is een gegeven dat meisjes op veel gebieden een voorsprong hebben op jongetjes van dezelfde leeftijd. Daarom hebben zij doorgaans minder specifieke stimulering nodig.

Kinderen die opvallen

Soms zijn er kinderen op de groep die opvallen. Dat kan allerlei oorzaken hebben.

Wij vinden het in een dergelijke situatie belangrijk een gesprek met de ouders aan te gaan. Het vestigingshoofd wordt ingeschakeld. In overleg met de ouders kunnen wij de mogelijke oorzaken bespreken.

Wij kunnen dan bijvoorbeeld besluiten om een kind nauwgezetter te gaan observeren. Soms lost het probleem zich vanzelf op. Het kan ook zijn dat wij met de ouders een afspraak maken over een bepaalde aanpak, die wij na verloop van tijd evalueren.

Als blijkt dat het niet beter gaat met het kind kunnen wij ouders adviseren om zich met een deskundige in verbinding te stellen. Dit kan zijn zoals eerder naar voren kwam Kijk op kleintjes, een huisarts of arts van het consultatiebureau of een doorverwijzing naar de Integrale Vroeghulp of Bureau Jeugdzorg.

Kinderen die extra zorg nodig hebben

Kinderen, die extra zorg nodig hebben, zijn van harte welkom in ons kinderdagverblijf. Wij bieden hen een daarvoor speciaal ingerichte groep op de Gele Vlieger.

Er zijn vele voordelen verbonden aan de integratie van kinderen die extra zorg nodig hebben met de andere kinderen. Kinderen, die wat achter lopen op één of meer ontwikkelingsgebieden, worden gestimuleerd door de andere kinderen. En alle kinderen leren rekening houden met kinderen die anders zijn. Pedagogisch medewerkers stimuleren het contact en het begrip van kinderen voor elkaar. Soms weten ouders nog niet helemaal wat er met hun kind aan de hand is. De stap naar een speciale voorziening is dan erg groot.

Voor kinderen, die extra zorg nodig hebben, is de reguliere groep vaak te druk. In grote lijnen hanteren we bij deze kinderen dezelfde werkwijze als op de reguliere groep. Wel vragen deze kinderen nog nadrukkelijker om een aanbod op maat. Zo nodig kan een logopediste of fysiotherapeute worden ingeschakeld. Ook deze groep zien we als verlengstuk van thuis. Er wordt geregeld gespeeld met de andere kinderen en een enkele keer stroomt een kind door naar de reguliere groep.

Peuteraanbod

Peuters bieden wij een apart aanbod op één van de drie peutergroepen. Kinderen vanaf ongeveer 2 ½ -3 kunnen na een wenperiode overstappen naar de peutergroep. Ze ontvangen daar een op hun leeftijd afgestemd aanbod. Het aanbod staat beschreven aan de hand van de verschillende competenties zoals eerder in dit plan genoemd en zoals ingevuld volgens de principes van Zeven Zien. De kennis en vaardigheden van de medewerkers draagt ertoe bij dat zo veel mogelijk aangesloten wordt bij de wensen en ontwikkelkansen van de individuele kinderen. Kinderen doen bij de Kikkersprong veel positieve ervaringen op. Ervaringen die de overgang van het dagverblijf naar de basisschool kunnen vergemakkelijken.

Wennen op de Peutergroep

Wij vinden het belangrijk dat kinderen kunnen wennen aan de verandering (het bezoeken van de groep voor de 'grote kinderen'). Wij begeleiden ze bij deze verandering, dit wennen. De voor het kind vertrouwde pedagogisch medewerker coördineert het wenproces. Zij kijkt goed naar wat een goed tempo en een goede wenintensiteit is voor het kind. Zij overlegt hierover met de ouders en de pedagogisch medewerkers van de peutergroep.

Volgen van het kind

De ontwikkeling van het kind wordt gevolgd door een kindvolgsysteem. Aan het begin en einde van de dag is er een overdracht moment met ouders. Ook worden er regelmatig foto's met stukjes tekst op de website geplaatst naast het geschreven dagverslag waarin de activiteiten op diverse ontwikkelingsgebieden beschreven worden. Dit verslag is dagelijks ook voor ouders in te zien. Aan het einde van de periode op Heyendael, wordt er een eindgesprek gepland met ouders waarin de ontwikkeling van het kind en de overdrachtsrapportage naar school besproken wordt.

Aanvullende informatie omtrent de werkwijze op de peutergroep is terug te vinden op onze website.

Omgaan met veranderingen

We vinden het binnen Heyendael belangrijk dat kinderen zich veilig bij ons voelen; een veilige omgeving zorgt er voor dat kinderen willen en kunnen leren. Door kinderen voor te bereiden leren ze omgaan met een veranderende omgeving en voelen ze zich veilig.

We bereiden baby's erop voor dat ze een schone luier aankrijgen. Dat betekent dat we vertellen, wat we met ze doen. De medewerker maakt contact met de baby, praat tegen de baby, de baby merkt dat er iets gaat gebeuren en dat het goed is. Dat is een heel andere aanpak dan een baby opeens van de grond pakken en meenemen naar de aankleedtafel, zonder daar taal bij te gebruiken. Deze subtiele dingen vinden wij erg belangrijk voor onze jonge kinderen.

Stel er komt een nieuw kind op de groep of een kind is er op een andere dag dan 'normaal' dan beschouwen wij dat als een verandering. Wij staan bij die verandering stil en vertellen het de kinderen bij het begin van de dag; wij geven zo nodig even wat extra aandacht aan het kind dat nieuw is op deze dag.

Hoe werken we in de praktijk

In dit deel van 'Heyendaal Pedagogiek' willen we laten zien hoe dagelijks wordt ingespeeld op de ontwikkeling van kinderen en hoe wij de kinderen ondersteunen en begeleiden, uitgaande van onze pedagogische uitgangspunten in combinatie met de vier competenties uit de Wet Kinderopvang.

Pedagogisch medewerkers beschikken over basisvaardigheden en kennis om een opvoedingsklimaat te creëren met een diversiteit aan ontwikkelingsmogelijkheden, waarin individuele behoeften van kinderen erkend worden.

De Wet Kinderopvang schrijft voor dat iedere kinderopvanginstelling in haar beleidsplan en uitvoering vier competenties integreert. Deze competenties zijn emotionele en fysieke veiligheid, persoonlijke competentie, sociale competentie en overdracht van waarden en normen ofwel morele competentie. Deze competenties komen nagenoeg overeen met de eerder genoemde ontwikkelingsgebieden zoals genoemd in de methode 'Zeven-zien'. De gebieden zijn: het morele, taal en communicatie, het emotionele, het sociale, het motorisch-zintuiglijke en het cognitieve.

Emotionele en fysieke veiligheid is de eerste zorg van de pedagogisch medewerkers. Werkinstructies en protocollen geven richtlijnen aan pedagogisch medewerkers omtrent de wijze waarop zij de emotionele en fysieke veiligheid kunnen waarborgen. Vanuit deze basisveiligheid kunnen kinderen hun persoonlijke, sociale en morele competenties ontwikkelen.

1. Emotionele en fysieke veiligheid

De eerste competentie, de zorg voor fysieke en emotionele veiligheid, behoort tot de basisvoorwaarden voor een gezond pedagogisch klimaat. Een kind dat zich veilig voelt, voelt zich goed en heeft energie om zich te ontwikkelen.

Emotionele veiligheid

De emotionele veiligheid wordt voornamelijk bepaald door een warme, vertrouwde, stabiele relatie met de pedagogisch medewerkers en de andere kinderen van de groep. Kinderen weten daardoor dat er goed voor hen gezorgd wordt en dat zij gerespecteerd worden. Kinderen zijn in de eerste plaats gehecht aan de belangrijkste verzorgers, meestal de ouders. In de kinderopvang neemt de pedagogisch medewerker de functie van hechtingsfiguur over. Door herhaald positief contact ontstaat wederzijds vertrouwen. Het is belangrijk dat pedagogisch medewerkers een kind leren aanvoelen en begrijpen. De kinderen zijn afhankelijk van de zorg van de pedagogisch medewerker. Ieder kind moet onvoorwaardelijk worden geaccepteerd zoals het is, en serieus genomen worden. Of het nu een verlegen of een druk kind is, een kind wat erg zijn eigen gang gaat of een kind wat veel aandacht vraagt, elk kind is de moeite waard.

Naast de hechte relatie tussen de kinderen en de pedagogisch medewerker is het belangrijk dat een pedagogisch medewerker zorgt dat een kind in relatie tot zijn groepsgenoten tot zijn recht komt. Ze kunnen daarbij gebruik maken van de kracht van de groep zelf. Kinderen kunnen elkaar helpen, stimuleren en troosten, maar kinderen kunnen elkaar ook plagen en dwarszitten.

Er zijn kinderen die de groep aan het lachen krijgen, die andere kinderen weten mee te voeren in hun spel en elkaar corrigeren. Maar er zijn ook kinderen die zich snel bedreigd voelen en gauw in tranen zijn.

Dat stelt hoge eisen aan de deskundigheid en het invoelingsvermogen van de pedagogisch medewerkers van de groep.

Fysieke veiligheid

In het kinderdagverblijf hebben we zowel voor wat betreft de inventaris en speelgoed als voor de binnen- en buitenruimten een zo veilig mogelijke omgeving gecreëerd.

De Wet Kinderopvang, richtlijnen van de gemeente en de brandweer, de GGD en andere wetgeving en protocollen bieden hiervoor een duidelijk kader.

We hebben gekozen voor een veilige omgeving. Daarnaast is er voortdurend toezicht. Veiligheid staat voorop, maar moet er niet toe leiden dat kinderen nergens even ongestoord hun gang kunnen gaan. We willen kinderen leren met onveilige situaties om te gaan, aangepast aan wat ze kunnen.

Om kinderen optimale ontwikkelingskansen te bieden is een uitdagende omgeving belangrijk. Met ontdekken en uitproberen, vallen en opstaan, ontwikkelen kinderen zich. Dat gaat ook wel eens mis. Maar in een tuin zonder glijbaan leer je niet glijden en als er gekliederd wordt met water, zand en modder zal er wel eens iets in de mond komen. Deze risico's worden onder deskundige leiding beperkt en zijn daardoor aanvaardbaar.

2, 3 en 4 Persoonlijke, sociale en morele competentie

Naast de emotionele en fysieke veiligheid noemt de Wet Kinderopvang nog drie competenties waaraan gewerkt dient te worden: de persoonlijke, de sociale en de morele competentie.

Als de basisveiligheid is gewaarborgd, kunnen kinderen elk op hun eigen wijze van daaruit de drie andere competenties ontwikkelen

- In de eerste plaats is door de aanleg, die kinderen van hun ouders hebben meegekregen, het ontwikkelingstempo per kind verschillend. Niet alle kinderen doen alles op precies dezelfde leeftijd. Dit betekent dat een bepaalde vaardigheid in een bepaalde periode wordt aangeleerd en niet op een bepaald tijdstip.
- In de tweede plaats worden de persoonlijke accenten in de ontwikkeling bepaald door de stimulans die het kind krijgt van zijn verzorgers. De pedagogisch medewerkers scheppen een opvoedingsklimaat met een diversiteit aan ontwikkelingsmogelijkheden.

Wat **persoonlijke competenties** betreft wil Kinderopvang Heyendaal kinderen voldoende mogelijkheden bieden om zichzelf te ontwikkelen, door ze ruimte en kansen te geven om te ontdekken dat ze steeds meer kunnen, wat ze leuk vinden of waar ze goed in zijn. Zo leren kinderen hun eigen capaciteiten en grenzen kennen. Een kind wordt zo in staat gesteld om allerlei problemen aan te kunnen pakken en zich goed aan te passen aan een steeds veranderende omgeving. Het eerste levensjaar vormen de sensomotorische ervaringen samen met de motorische ervaringen de basis van de ontwikkeling. De combinatie van kijken, luisteren en bewegen vormen weer de basis voor het denken. Het leren luisteren, herkennen van klanken staat aan de basis van de taalontwikkeling. Soms ontwikkelen kinderen zich op verschillende gebieden tegelijkertijd, soms overlappen deze gebieden elkaar en soms volgen ze elkaar op.

Sociale competenties verwijzen naar het leren omgaan met andere kinderen, vriendschappen en dergelijke. Het kinderdagverblijf kun je zien als een samenleving in het klein, waarin je leert voor jezelf op te komen maar ook anderen te respecteren.

Met het ontwikkelen van **morele competenties** wordt bedoeld het meekrijgen van waarden en normen, het leren van regels en oog krijgen voor diversiteit.

Bij alle competenties kan op een verschillende manier gewerkt worden aan kennis, inzicht en houding. Zoals hierboven gezegd ontwikkelen kinderen zich verschillend. Wij kunnen alleen de omstandigheden zo gunstig mogelijk maken.

Op de volgende bladzijden geven we aan welke aspecten bij de verschillende competenties vooral aandacht krijgen en we maken dit zichtbaar met voorbeelden uit de praktijk.

2. Persoonlijke competenties

Bij persoonlijke competenties denken we aan:

- A. Emotionele competentie
- B. Cognitieve competentie
- C. Motorische en zintuiglijke competentie
- D. Communicatieve competentie
- E. Creatieve beeldende competentie

2 A. Emotionele competentie

Dit zijn competenties die te maken hebben met de manier waarop een kind zichzelf ervaart en met de wijze waarop het met emoties zoals blijdschap, verdriet en boosheid omgaat.

Baby's en jonge kinderen zijn afhankelijk van volwassenen, meestal de ouders. Als kinderen naar de kinderopvang gaan, zijn ze afhankelijk van de pedagogisch medewerkers en na een paar maanden ook van de groep. De pedagogisch medewerkers zorgen ervoor dat ze aanvoelen en begrijpen wat het kind nodig heeft en hierop adequaat reageren. Kinderen zijn verschillend in de manier waarop ze zich uiten: het ene kind gaat gillend op de grond liggen en het andere kind trekt zich stilletjes terug. Het openstaan voor zowel positieve als negatieve ervaringen zorgt ervoor dat de pedagogisch medewerker een basis wordt om naar terug te keren. Daardoor leert een kind dat het de moeite waard is en kan het vol vertrouwen nieuwe situaties aan. Het is belangrijk dat de ouder en pedagogisch medewerker de gevoelens van het kind accepteren, maar ook grenzen aan gedrag stellen en helpen om oplossingen te zoeken. Kinderen moeten het gevoel hebben dat ze gehoord en gezien worden en dat de pedagogisch medewerkers hen kennen.

Emotionele competenties, die op de groep aandacht krijgen, zijn:

- Vertrouwen op eigen kracht en vermogen
- Gevoelens leren benoemen en relatie leggen met relevante gebeurtenissen
- Frustratietolerantie en doorzettingsvermogen
- Geconcentreerd kunnen spelen

Vertrouwen op eigen kracht en vermogen

Vanuit een veilige vertrouwensband kunnen kinderen hun eigen kracht en vermogen ontdekken. Aan de ene kant heeft het kind hulp en aanmoediging nodig maar tegelijkertijd heeft het kind behoefte aan duidelijkheid wat wel en niet mag.

Pedagogisch medewerkers geven die duidelijkheid door voorspelbaar en consequent te zijn. Zo wordt het gevoel van eigenwaarde gevoed.

Praktijkvoorbeelden

- naar de buurgroep durven te lopen
- vragen aan andere kinderen of je mee mag spelen

Gevoelens leren benoemen en relatie leggen met relevante gebeurtenissen

Vanuit een hechte band met de pedagogisch medewerkers kunnen kinderen hun eigen gevoelens en die van anderen leren begrijpen, kennen en herkennen. In aanleg kunnen jonge kinderen een aantal basisemoties herkennen zoals blijdschap, angst, interesse, verlegenheid, verdriet, woede en verbazing.

Het leven van jonge kinderen is vol gevoelens. Ze voelen zich blij als ze hun ouder zien, zijn boos als iets niet mag en kunnen bang zijn als ze het lawaai van de maaimachine horen. Voor het waarnemen van signalen van een kind en om de eigenheid van een kind te kunnen begrijpen, is oprechte belangstelling voor een kind nodig. Het onder woorden brengen en het praten met kinderen over hun gevoelens en die van andere kinderen geeft hun de mogelijkheid om emoties beter te leren snappen. De woorden, die aan die gevoelens worden gegeven, maken hen niet alleen bewust van hun eigen gevoelens en verlangens maar ook die van anderen. Daarnaast is het voor peuters van belang om hun gevoelens te kunnen uiten door buiten te rennen of te spelen, te kleien of te verven.

Praktijkvoorbeelden

- *een kind valt, zijn knie bloedt en hij heeft pijn. De pedagogisch medewerker legt uit dat dit kind verdrietig is en vertelt ook waarom.*
- *bij een conflict met een ander kind kan een kind erg boos worden of gaan gillen. Een kind kan geholpen worden bij het onder woorden te brengen van wat er gebeurd is*

Frustratietolerantie en doorzettingsvermogen

Het is goed om een kind al heel jong te leren dat hij niet altijd zijn zin kan krijgen, dat hij soms even moet wachten en dat het soms anders gaat dan het kind zou willen. Zo leert een kind om met frustraties om te gaan.

Kinderen leren het door vervelende karweitjes soms toch te doen, zoals helpen speelgoed op te ruimen of op hun beurt wachten. Kinderen leren dat niet alles nu kan, maar soms straks. De koppigheidfase van peuters, waarbij ze driftig kunnen zijn en hun zin willen doordrijven, is een periode waarin dit gedrag normaal is. In deze periode leert de peuter zijn impulsiviteit te beheersen. Het geeft aan dat de peuter zijn identiteit aan het zoeken is en grenzen van acceptabel gedrag aan het aftasten is.

Een bekend voorbeeld is wachten op een fietsje tot een ander kind er niet meer mee speelt. Weinig frustratietolerantie leidt er vaak toe dat kinderen geen doorzettingsvermogen ontwikkelen en afhaken en weinig plezier beleven in wat ze doen.

In de groep worden die grenzen ook uit geprobeerd. Een pedagogisch medewerker helpt kinderen daarbij door niet in dit gedrag mee te gaan, maar hen te helpen over deze frustraties heen te komen en ermee leren om te gaan.

Praktijkvoorbeelden

- *kinderen leren dat het niet erg is als iets niet lukt en worden gestimuleerd om het nog een keer te proberen*
- *een kind wil met klei spelen wat niet kan en wordt boos. Er wordt uitgelegd waarom dat nu niet kan*
- *voor een baby het speeltje net iets verder leggen zodat hij pogingen gaat doen om er toch bij te kunnen*
- *bij het jas aantrekken de tijd nemen om het kind te laten proberen het zelf voor elkaar te krijgen*

Geconcentreerd kunnen spelen

Kinderen willen de hele wereld ontdekken en zijn vaak met allerlei dingen tegelijkertijd bezig. Zeker in de huidige tijd met zijn vele prikkels is het belangrijk om van jongs af aan te leren je aandacht te richten op een persoon, voorwerp of bezigheid.

Door duidelijkheid en regelmaat in de dag brengen weten kinderen wat er gaat gebeuren. Door samen te spelen leert een kind zich te concentreren op een bepaalde taak. Maar ook door

alleen te spelen leren kinderen geduld en concentratie. Er moet evenwicht zijn tussen het alleen en het samen spelen.

Praktijkvoorbeelden

- *als kinderen druk en ongeconcentreerd zijn, zorgt de pedagogisch medewerker ervoor dat er niet teveel speelgoed wordt aangeboden. Ze laat de kinderen bezig zijn met wat ze echt leuk vinden. En dat kan voor ieder kind verschillend zijn*
- *het voorlezen van boekjes of samen spelletjes doen zijn voorbeelden waarbij concentratie vereist is*
- *kinderen eerst laten opruimen voordat je aan iets nieuws kunt beginnen*

2 B. Cognitieve competentie

Bij jonge kinderen gaat het bij de cognitieve ontwikkeling om het onderscheiden en herkennen van voorwerpen en het leggen van verbanden tussen gebeurtenissen. M.a.w. het leren snappen van de wereld door te kijken, denken en ordenen. Kinderen hebben behoefte aan voorspelbaarheid, routines en rituelen en aan herhaling.

Cognitieve competenties zijn:

- Het leren kennen van de wereld
- Kennis en inzicht in de sociale wereld
- Onderzoekende houding en nieuwsgierigheid
- Vaardigheden om problemen op te lossen, logisch denken

Het leren kennen van de wereld

Het verkennen en ontdekken van de wereld ontstaat vooral door het opdoen van ervaringen. Alle kinderen zijn nieuwsgierig en leergierig. Door te kijken, voelen, proeven en tasten ervaren kinderen dat materialen heel verschillend zijn. Kinderen ontdekken hoe dingen werken en waar ze voor dienen. Ze ontdekken dit door ze vast te pakken en te bekijken. Ze leren begrippen als zacht - hard, onder - boven, veel - weinig, groot - klein. Kinderen worden steeds handiger en krijgen zicht op verhoudingen en maten.

Kinderen ontdekken samen de wereld. De pedagogisch medewerkers van de groep creëren situaties waarin veel te ontdekken valt. Ze zorgen voor verschillende materialen en denken na over hoe en wanneer deze worden aangeboden.

Praktijkvoorbeelden

- *met water en een gieter valt veel te ontdekken*
- *matten en kussens voor baby's om allerlei kruipspelletjes te doen*
- *de rioleerbuis aan het hek van de Gele Vlieger nodigt uit tot roepen naar elkaar en tot post opsturen*
- *pedagogisch medewerkers zorgen geregeld voor een circuitje in de hal, waar kinderen kunnen klimmen, springen en klauteren .*

Kennis en inzicht in de sociale wereld

Een kind moet zich kunnen hechten aan mensen en daarmee vertrouwen opbouwen. Vanuit deze veilige en vertrouwde relatie gaat een kind de wereld verkennen. De periode breekt aan waarin het kind met andere kinderen gaat spelen en leert hoe daar op een verantwoorde manier mee om te gaan.

De pedagogisch medewerker normeert het individuele en het sociale gedrag van het kind. Zij treedt begeleidend en soms sturend op bij conflicten en machtsverschillen.

Praktijkvoorbeelden

- *regel van een ander geen pijn mogen doen*

- *wachten op elkaar*
- *geen speelgoed afpakken*

Onderzoekende houding en nieuwsgierigheid

Kinderen zijn kleine onderzoekers. Ze willen de wereld snappen. Ze maken ieder hun eigen ontdekkingstocht. Ze zijn enthousiast over dingen die ze niet begrijpen, proberen uit en stellen veel vragen en denken nog vrij. Als volwassenen moeten we het precieze antwoord op al die vragen vaak schuldig blijven. De rijkdom aan concepten achter deze vragen, opmerkingen en spel van kinderen herkennen we vaak niet.

De taak van de pedagogisch medewerker is om zich af te vragen hoe je die nieuwsgierigheid en creativiteit in denken en doen en laten kunt behouden, stimuleren en helpen ontwikkelen.

Kinderen hebben daar veel ruimte bij nodig.

De opvoeding is er veelal opgericht om kennis bij te brengen en om normen en waarden over te dragen (pedagogiek van het vertellen), waarbij veel creativiteit verloren gaat. Een bekend voorbeeld is het kleuren binnen de lijntjes.

Bij een pedagogiek van het luisteren en vragen stellen krijgen alternatieve ideeën en afwijkende benaderingen een kans en komen de van nature creatieve kinderen veel meer tot hun recht.

Praktijkvoorbeelden

- *voor het eerst in de zandbak en zand tussen je vingers voelen*
- *deur van groep open laten staan zodat een oudere baby in de hal op verkenning kan gaan*
- *baby's op gras laten kruipen en laten voelen wat gras is*
- *met kinderen in het park lopen en ze op onderzoek laten gaan*

Vaardigheden om problemen op te lossen, logisch denken

Vaardigheden ontstaan door het opdoen en veelvuldig herhalen van ervaringen. Kinderen ontdekken hoe dingen werken en waar ze voor dienen door ze vast te pakken en te bekijken. Kinderen zoeken naar verbanden tussen gebeurtenissen.

Peuters fantaseren over van alles en hebben er zo hun eigen verklaringen voor. Bij dit 'magisch denken' lopen fantasie en werkelijkheid voortdurend door elkaar. Peuters kennen ook menselijke kenmerken toekennen aan voorwerpen, dieren en planten. Dit wordt animistisch denken genoemd. Via de fase van het magisch denken en het animistisch denken groeien ze langzaam toe naar een meer concreet denkniveau. Ze leren meer begrippen kennen en gaan zoeken naar logische verbanden. Ze gaan verzamelen, classificeren en ordenen. Het is de periode van de 'waarom' en 'waartoe?'-vragen.

Bij de begeleiding van het kind in deze spontane ontwikkeling zoeken de pedagogisch medewerkers steeds opnieuw naar aansluiting bij de fase waarin het kind verkeert.

Praktijkvoorbeelden

- *kind is druk bezig om te kijken hoe het deksel van de tuitbeker gaat*
- *kind is aan het kijken hoe een kraan dicht gaat*
- *kinderen verzinnen allerlei manieren om ergens bij te komen*

2 C. Motorische en zintuiglijke competentie

Onder deze competenties worden verstaan:

- Waarnemen van en plezier hebben in zintuiglijke ervaringen opdoen
- Grove motorische vaardigheden zoals kruipen, lopen en rennen
- Fijne motorische vaardigheden

Ook voor deze competenties geldt dat kinderen pas iets kunnen doen als ze er aan toe zijn en dat kan per kind sterk verschillen. Kinderen leren door lijfelijk contact, door voelen, proeven,

kijken en doen. Bewegen en zintuiglijke ervaringen vormen samen een systeem. Wat kinderen waarnemen en doen, leren ze steeds meer op elkaar af te stemmen en te coördineren.

Waarnemen van en plezier hebben in zintuiglijke ervaringen opdoen

Het eerste contact met de wereld is lichamelijk. Het kind voelt, ruikt, proeft het lichaam van de moeder. Er ontstaat een vraag- en antwoordspel. Het kind beweegt of maakt geluid en de pedagogisch medewerker reageert erop. Het eerste besef van het zelf ontstaat door bewegen en zintuiglijke ervaring. De pedagogisch medewerker geeft positieve aandacht, kijkt goed naar het kind en toont rust en geduld voor het eigen tempo van ontwikkeling van het kind. Zintuigen zijn een wezenlijke voorwaarde in het ervaren.

Praktijkvoorbeelden

- *rollen in zand, gras, modder, over stenen en verschillen in ondergrond voelen*
- *peuters laten luisteren naar geluiden van hard en zacht, hoog en laag, snel en langzaam*
- *laten kijken naar glimmende en/of gekleurde voorwerpen*
- *peuters verschillende geuren, zoals tandpasta en pindakaas, laten ruiken en laten zeggen wat het is,*

Grove motorische vaardigheden zoals kruipen, lopen en rennen

Ieder gezond kind maakt in feite een zelfde motorische ontwikkeling door. Ieder kind dat zich veilig voelt en de ruimte krijgt, gaat op zijn buik liggen, zich omrollen, kruipen, gaat zitten, staan en lopen. Oudere kinderen gaan oefenen in het lopen op ongelijke stukken, op en afstappen, klimmen en klauteren.

Baby's worden bij ons regelmatig op de buik gelegd. De baby leert zo zijn hoofd in balans te houden. Daarna kun je de baby, door een speeltje net iets verder te leggen, stimuleren te gaan rollen. Deze rotatie is nodig om van houding te kunnen veranderen. Kinderen moeten de ruimte krijgen om te kunnen bewegen. Daarom wordt het gebruik van de maxi -cosi en de wipstoel zoveel mogelijk beperkt.

Het kruipen is belangrijk voor de verdere ontwikkeling van het evenwicht en speelt ook een grote rol bij de cognitieve ontwikkeling. Al kruipend ervaren kinderen wat het is om onder de tafel te zitten of achter de bank te kruipen. Baby's die niet uit zichzelf gaan kruipen, worden gestimuleerd met oefeningetjes. Het gaan zitten is een volgende belangrijke stap. Goed zitten is een kunst die ieder kind moet leren en oefenen. Het is een voorwaarde om je goed te kunnen concentreren. Een kind moet zelf tot zitten komen. Daarna komt het staan en lopen.

De pedagogisch medewerker zorgt ervoor dat er binnen de groep de mogelijkheid is om spontaan te leren tijdens de dagelijkse activiteiten. Ze zorgen dat kinderen plezier hebben in bewegen en spel. Elke dag buitenspelen biedt volop kansen.

Praktijkvoorbeelden

- *pedagogisch medewerkers van de groep zorgen ervoor dat baby's regelmatig op hun buik gelegd worden, waardoor ze kunnen oefenen met het hoofd op te tillen;*
- *grotere kinderen krijgen de gelegenheid om te vallen en op te staan, te springen, over blokken te stappen en over bankjes te lopen*

Fijne motorische vaardigheden

Wanneer een kind zelfstandig kan gaan zitten en zijn evenwicht kan bewaren, kan hij de fijne motoriek ontwikkelen. Dit zijn handelingen die we in het dagelijks leven voortdurend nodig hebben om dingen te pakken, om te kunnen eten en jezelf te kunnen aan- en uitkleden. Ook dit is een kwestie van oefenen. Er zijn grote verschillen in kinderen. Sommige kinderen zijn veel bezig met de fijne motoriek, andere kinderen houden meer van lopen, rennen en klimmen. Ook is er een verschil tussen jongens en meisjes. De fijne motoriek van meisjes is doorgaans beter.

Praktijkvoorbeelden

- *een oudere baby de gelegenheid geven om de fles zelf vasthouden*
- *verschillende oefenmogelijkheden zoals puzzelen, kralen rijgen of steentjes op een rij leggen*
- *peuters zelf boterham laten smeren of een beker melk laten inschenken*

2 D. Communicatieve competenties

Daaronder wordt verstaan:

- Non-verbale communicatie begrijpen en gebruiken
- Praten met anderen
- Kijken naar en begrijpen van plaatjes en foto's, luisteren naar een verhaal

Jonge kinderen communiceren met hun hele lichaam, maar al snel wordt spraak een belangrijk communicatiemiddel. Met taal kun je een betere voorstelling maken van de wereld. Taal geeft houvast om de wereld te verkennen.

Het biedt mogelijkheden om emoties te begrijpen en door ze te benoemen kan een kind leren er grip op te krijgen. Taal maakt het mogelijk om contact te maken met anderen en uiting te geven aan eigen gedachten en gevoelens.

Non-verbale communicatie begrijpen en gebruiken

Kijken, voelen, proeven en luisteren, brengt de wereld bij het jonge kind. De taalontwikkeling start vanaf de geboorte: de baby is geïnteresseerd in stemmen en taal wordt opgevangen zonder dat ze er nog iets mee kunnen. Begrijpen gaat altijd vooraf aan spreken.

Vanaf de geboorte leert het kind kijken. Veel interactie en communicatie gebeurt non - verbaal. De lichaamstaal, lichamelijk contact en gebaren zijn van essentieel belang. Vaak worden gevoelens en contact beter via de lichaamstaal dan met woorden uitgedrukt. Een pedagogisch medewerker zal hier rekening mee houden.

Praktijkvoorbeeld

- *luisteren, afstemmen door oogcontact, je gezichtsuitdrukking, door de plaats waar je zit, je houding en je toon en gebaren zoals knikken met het hoofd, herhalen of teruggeven van woorden*
- *benoemen van wat je non-verbaal ziet*
- *dieren na laten doen of emoties laten uitdrukken*
- *fysiek contact met kinderen door het knuffelen*

Praten met anderen

Er zijn grote verschillen tussen kinderen in tempo van taalontwikkeling. Jonge kinderen begrijpen vaak wat er tegen ze gezegd worden, maar hebben nog geen woorden ter beschikking om zich uit te drukken.

We leven hier in een talige wereld en zijn gewend om ons verbaal uit te drukken. Met taal kunnen kinderen hun behoeften uiten, tegen elkaar dingen vertellen en het helpt om te leren omgaan met anderen.

Taal is op de groep een belangrijk bindmiddel en kan uitdrukking geven aan het groepsgevoel: de naam van de groep en de namen van de pedagogisch medewerkers, soms een eigen liedje of versje van de groep.

Praktijkvoorbeelden

- *in de groep zijn veel aanknopingspunten waarover kinderen met elkaar kunnen praten, zoals een nieuwe jas en alle andere jassen, de wind buiten en hoe je in de wind naar de groep bent gekomen*
- *kinderen stimuleren door met opzet een fout te maken, door te vragen, door verwondering en verbazing te tonen met een enkel woord en door niet teveel zelf aan het woord te zijn*

- *kinderen vooral hun verhaal laten afmaken*

Kijken naar en begrijpen van plaatjes en foto's, luisteren naar een verhaal

Voorlezen aan peuters, zeker wanneer ze nog weinig praten, houdt het benoemen van plaatjes in. Zo bouwen ze een woordenschat op. Het voorlezen is dan een mengeling van benoemen, aanwijzen en vertellen. Niet alleen het luisteren wordt zo bevorderd, maar ook het kijken.

Als kinderen niet van boekjes houden, kunnen ook puzzelstukjes benoemd worden of voorwerpen die er in de groep zijn.

Om te leren kijken en luisteren is een rustige omgeving nodig, zodat ze dat wat ze zien en horen op zich in kunnen laten werken.

Praktijkvoorbeelden

- *het maken van A-4tjes van de familie van het kind en deze op kindhoogte ophangen*
- *een eigen fotoboekje van thuis of van het kinderdagverblijf*

2 E. Creatieve en beeldende competenties

Hieronder verstaan we al die competenties, die te maken hebben met het uitdrukken van gevoelens en gedachten anders dan in taal:

- Ritme, klank, beweging en muziek
- Tekenen, verven en beeldende uitingen
- Bouwen en constructies van klein en groot materiaal

Uitgangspunt is niet het eindresultaat maar steeds weer het plezier in het bezig zijn, plezier in het spel. Als kinderen iets willen maken, hebben ze geen bepaald beeld voor ogen zoals wij volwassenen dat hebben. Ze kunnen nog niet vooruit denken en werken niet naar een resultaat. Dus laat een kind vrij in waar ze mee aan de slag gaan. Pedagogisch medewerkers kunnen vragen stellen aan het kind om het te leren kennen en te zien en horen hoe het kind tegenover de wereld staat.

Ritme, klank, beweging en muziek

Ritme, klank, beweging en muziek zijn verbonden met communicatie, veiligheid, wij - gevoel en welbevinden. Jonge kinderen zijn extra gevoelig voor geluiden. Zij kunnen intens genieten van samen zingen, geluid maken en bewegen op muziek. Wij besteden aandacht aan de muzikale ontwikkeling van kinderen. Dit doen we door, naast de dagelijkse muziekmomenten zoals liedjes voor het eten zingen, ook gerichte activiteiten te ondernemen met muziek en geluid.

Voorbeelden van activiteiten op gebied van ritme, muziek en beweging ontstaan vaak spontaan. De kunst is om die te herkennen.

De pedagogisch medewerkers van de groep zorgen ervoor dat er afwisseling is tussen rust en geluid en dat soms muziek aangezet wordt en meestal niet.

Praktijkvoorbeelden

- *liedjes zingen, versjes opzeggen en veel herhalen*
- *dansjes in de ruimte doen, laten meespelen met muziekinstrumentje*
- *kinderen spontaan op tafel trommelen en er een ritmespel van maken*
- *samen met kinderen met een cd-tje mee zingen*

Tekenen, verven en beeldende uitingen

Kinderen uiten zich op verschillende manieren en beschikken over een eindeloos repertoire van communicatiemogelijkheden, ook als ze nog niet kunnen praten. Ze beschikken over mimiek en motoriek, over gebaren, geluiden en bewegingen. Als ze ouder worden, kunnen ze zich uiten met behulp van materialen zoals klei, verf, hout, kralen, pen, potlood en papier en gebruiksvoorwerpen zoals dozen, stenen en gras. Het is een manier van uitdrukken zonder taal

waardoor je kunt ontdekken wie je bent en wat je mooi vindt. Kinderen spreken wel 'honderd talen' als zij vertellen wat hen bezighoudt.

Kinderen experimenteren met materialen om te kijken wat deze zijn, wat ermee gedaan kan worden en hoe zij deze kunnen combineren.

Het is de taak van de pedagogisch medewerkers om kinderen mogelijkheden aan te reiken om hiermee op hun eigen manier bezig te kunnen zijn.

Praktijkvoorbeelden

- *in de herfst kastanjes, eikels, dopjes en blaadjes aanbieden waarmee kinderen zelf aan de slag kunnen*
- *kinderen, die aan het verven zijn, ontdekken dat jezelf verven nog leuker is*

Bouwen en constructies van klein en groot materiaal

Bouwen vereist van een jong kind steeds fijnere bewegingen, en het goed kunnen aftasten van vormen. Jonge kinderen werken vooral met grote blokken zoals kubussen. Peuters krijgen al bouwend inzicht in sorteren op grootte, vorm of een ander kenmerk. Doelbewust bouwen vereist inzicht in hoe je iets kunt maken en overzicht van de mogelijkheden.

Spelenderwijs ontdekken ze met verschillende materialen wat allemaal mogelijk is. Kinderen creëren zo hun eigen wereld, die er soms heel anders uitziet dan we verzinnen.

Van de pedagogisch medewerkers van de groep wordt verwacht dat ze zorgen dat het kind ongestoord kan spelen met dat waar hij op dat moment erg mee bezig is. Ook hier gaat het om de pedagogiek van het luisteren en leert de pedagogisch medewerker het kind kennen door vragen te stellen en niet uit te gaan van haar eigen belevingswereld.

Naast bestaand bouw materiaal is het goed om 'echte materialen' te verzamelen zoals stofjes, tapijt, stenen of kastanjes.

Praktijkvoorbeelden

- *aanwezigheid van een bouwhoek met spullen waar een kind mee kan spelen waar het op dat moment enthousiast over is zoals duplo, nopper, blokken of treinbaan*
- *pamper dozen waarmee gestapeld kan worden en waar een huis van gemaakt kan worden*
- *tenten maken van eigen spullen of een trein of een boot..*

3. Sociale competenties

Sociale competenties hebben te maken met de omgang en het samenzijn met anderen, het leren van elkaar en het plezier hebben met elkaar. Daarbij moet gedacht worden aan::

- Bewustwording van identiteit, sekse, leeftijd en persoonlijk kenmerken
- Vertrouwen in anderen
- Contact maken en elkaar leren begrijpen
- Verbondenheid met groep in Heyendaal
- Anderen aanvoelen en anticiperen op elkaars gedrag, en imiteren
- Geven en ontvangen van hulp
- Samen spelen en meedoen in de groep, delen met anderen
- Het ontwikkelen van vriendschappen
- Kleine conflicten oplossen

Bewustwording van identiteit, sekse, leeftijd en persoonlijk kenmerken

Baby's en kinderen ontwikkelen langzaam een beeld van zichzelf. Kinderen leren over zichzelf door wat er tegen ze gezegd wordt en hoe ze behandeld worden. Het kind hecht veel waarde aan de opmerkingen van ouders en pedagogisch medewerkers. Bij een positieve relatie krijgt

het kind het gevoel dat het gewaardeerd en geaccepteerd wordt en dat hij de moeite waard is en dat zorgt voor een positief zelfbeeld.

In de groep leren kinderen elkaars namen doordat de pedagogisch medewerkers de namen van de kinderen vaak noemen en praat over wie een jongen of een meisje is.

Naarmate een kind ouder wordt, wordt hij zich bewust van het verschil tussen hem en de ander. Hoe een kind over zichzelf denkt, wordt voor een groot deel bepaald door allerlei kleine situaties door de dag heen. Door samen te ervaren en hierover te praten leren kinderen zichzelf beter kennen. Wat de één erg leuk vindt, vindt de ander juist niet leuk.

Kinderen leren zichzelf, en zo hun eigen karakter en temperament, door fantasiespel beter kennen.

Praktijkvoorbeelden

- *aan tafel vragen wie het meest houdt van pindakaas*
- *vragen wie jongetjes zijn en wie meisjes*
- *wijzen op wie graag buiten speelt en wie niet*

Vertrouwen in anderen

In de groep is de pedagogisch medewerker de persoon die kinderen veiligheid en vertrouwen biedt. Een vertrouwde en veilige relatie is de basis van alles. Pas dan durven kinderen zich open te stellen voor anderen. De pedagogisch medewerker is diegene die goed op hen kan inspelen en die de gevoelens en bedoelingen van kinderen uit kan leggen. Kinderen kijken bij het spelen vaak naar de pedagogisch medewerker als ze onzeker zijn of als ze niet weten of iets mag. Zij zorgt ervoor dat kinderen elkaar geen pijn doen.

Kinderen hebben van jongs af aan interesse in andere kinderen. Eerst imiteren ze elkaar, daarna spelen ze naast elkaar en vervolgens leren ze met elkaar te spelen. De pedagogisch medewerker is diegene die dit bewaakt. Kinderen die moeilijk contact krijgen met andere kinderen worden geholpen door ze bij het spel te betrekken, rustig aanwijzingen te geven, regels te benoemen of vragen te stellen. Zo leren kinderen ook vertrouwen te krijgen in anderen.

Praktijkvoorbeelden

- *handje geven aan een ander*
- *kinderen samen in de keuken iets laten halen*

Contact maken en elkaar leren begrijpen

Baby's en dreumesen maken met elkaar contact door elkaar aan te raken, te kijken, door oogcontact of geluid. Ze stemmen gedrag al af door non-verbaal te communiceren. Als een baby huilt, begint de rest vaak ook te huilen. Kinderen van anderhalf jaar snappen in vertrouwde situaties al wat een ander kind wil. Helpgedrag zien we bij die leeftijd ook al.

Pedagogisch medewerkers kunnen het spontane contact stimuleren door vaak de namen van de kinderen te noemen, door te benoemen wat ze zien, zoals huilen of stampvoeten, te benoemen wat ze denken te zien en te vragen of dat klopt zoals bij boosheid.

Wederkerigheid krijg je door hetzelfde te doen als de ander. Door te reageren zoals de ander verwacht bij gewoontes en spelletjes en rituelen.

Praktijkvoorbeelden

- *het betrekken van andere kinderen bij troosten, elkaar helpen*
- *uitleggen waarom een ander kind verdriet heeft*
- *speeltje aan baby geven*

Verbondenheid met groep in Heyendaal

Iedere groep op Heyendaal heeft een eigen sfeer en bijzonderheden. Kinderen geven elkaar in de groep aandacht, hebben plezier met elkaar, zorgen voor elkaar, reageren op elkaar, spelen

met elkaar, vervelen zich, zijn dikke vriendjes met elkaar en hebben kleine conflicten. Dit samenzijn op de groep heeft invloed op de kinderen en de invloed ervan zal op elke leeftijd verschillend zijn. Ook de behoeften van de verschillende kinderen binnen de groep zal anders zijn.

Maar naarmate ze ouder worden ervaren kinderen het samenzijn steeds meer. Ze kennen de pedagogisch medewerkers, de andere kinderen, de ruimten, regels en rituelen van hun groep. Dit geeft een wij - samen gevoel. Binnen die groep kan het kind in zijn eigen tempo de omgeving leren kennen.

Praktijkvoorbeelden

- *een eigen liedje van de groep of goedmorgen liedje*
- *eigen grapjes van de groep zoals het geven van bijnamen aan pedagogisch medewerker*

Anderen aanvoelen en anticiperen op elkaars gedrag, en imiteren

Vanaf 1 jaar beginnen kinderen imitatiespel te ontwikkelen door elkaar uit te dagen en te imiteren. Door imiteren leren kinderen de basale principes van communicatie en maken ze duidelijk dat ze de ander begrepen en geaccepteerd hebben. Door dit spel leren kinderen de wereld begrijpen. En door te zien wat kinderen imiteren, kan de pedagogisch medewerker afleiden wat het kind interessant vindt en wat het aan het oefenen is. Voor een nieuw of teruggetrokken kind is het belangrijk dat de pedagogisch medewerker dicht in de buurt is.

Praktijkvoorbeeld

- *pedagogisch medewerker begint met overgooien met de bal, kind doet na, herhalen, beetje anders nadoen en weer herhalen*
- *verlegen kind gaat gedrag nadoen van ander kind dat meer durft*
- *een kind op de groep gaat gillen en vervolgens gaat iedereen gillen*

Geven en ontvangen van hulp

Kinderen worden al jong gestimuleerd om dingen zelf te doen en daar vertrouwen in te hebben. Maar ook om altijd hulp te vragen als dat nodig is. De pedagogisch medewerkers gaan daar op in. Dat helpen kan zijn hulp bij het opruimen, bij het klaarzetten van de maaltijd, speeltje aan een kind geven of het troosten van een kind.

Praktijkvoorbeelden

- *ouder kind geeft speeltje aan een baby*
- *helpen van het klaarzetten van de maaltijd*
- *elkaar troosten*
- *kinderen helpen elkaar aan tafel*

Samen spelen en meedoen in de groep, delen met anderen

Peuters spelen veel naast elkaar en met elkaar. Tijdens het spel nodigen kinderen elkaar vaak uit om in te gaan op wat ze voordoen, zoals springen vanaf het kussen en er weer op. Er zijn geen duidelijk afspraken. Soms gaan ze mee met de ander, soms probeert een kind de ander te dwingen. Als ze ouder zijn, gaan ze samen spelen en plannen maken.

De rol van de pedagogisch medewerker is hierbij erg belangrijk. Ze heeft belangstelling voor ieder kind, is blij dat hij er is en geeft aandacht aan de kinderen tijdens het vrije spel. Tijdens het spel kijken kinderen regelmatig naar de pedagogisch medewerker. Ze houden in de gaten of zij hen nog ziet, of het goed of fout is wat ze doen. Dit oogcontact geeft hen het gevoel van veiligheid en geaccepteerdheid.

Meespelen kan nodig zijn om het spel op gang te brengen of te verrijken en is ook een manier om de sociale regels binnen de groep te gebruiken.

Praktijkvoorbeelden

- *kinderen samen naar de hal laten gaan om te spelen*
- *als je naar buiten gaat wachten tot iedereen de jas aan heeft*
- *aan tafel wachten met eten tot liedjes gezongen zijn*

Het ontwikkelen van vriendschappen

Al op zeer jonge leeftijd kunnen kinderen zich aangetrokken voelen tot en vriendschap sluiten met een ander kind. Voorwaarde is wel dat de kinderen elkaar regelmatig zien.

Vriendjes helpen elkaar, zoeken troost bij elkaar en voelen zich ongelukkig als ze uit elkaar gehaald worden.

Een dergelijke vriendschap is zo waardevol omdat deze zelfgekozen en gelijkwaardig is en een kind emoties leert kennen als acceptatie, steun en trouw en dat op waarde leert schatten.

In deze vriendschappen op de groep leren kinderen sociale regels op een andere manier en in een andere omgeving. Tegelijkertijd leert een kind zich via vriendjes in te leven in een ander.

Praktijkvoorbeeld

- *Kinderen, die in elkaar geïnteresseerd zijn, de gelegenheid geven om samen te spelen*

Kleine conflicten oplossen

Op de groep ontstaan regelmatig botsingen tussen kinderen.

Over het afpakken van elkaar speelgoed, het niet van elkaar afblijven, het mee willen doen met een spel en het niet met elkaar eens zijn over de regels van het spel.

De pedagogisch medewerker zorgt er in de eerste plaats voor dat de groep een veilige omgeving is en probeert kinderen de ruimte te geven om ongestoord te spelen.

Ze bewaakt de grenzen door kinderen te helpen herinneren aan regels en afspraken van de groep.

Bij conflictsituaties of onenigheid kijkt ze eerst of kinderen het samen kunnen oplossen. Ze hoeft dan niet in te grijpen. Kinderen krijgen die ruimte binnen de grenzen van de veiligheid. Een blik of de stem, die herinnert aan de regels en afspraken, is soms al voldoende om een kind eraan te herinneren aan wat hij nu doet niet mag. De pedagogisch medewerker kan zo beschermend aanwezig zijn, soms duidelijk door een grens te stellen maar ook door als bemiddelaarster op te treden. Bij het oplossen gebruikt ze de actieve luistermethode van 'Gordon' (zie ook pag.11).

Kinderen krijgen zo oog voor elkaar en inzicht in hun eigen gedrag.

Praktijkvoorbeelden

- *bij ruzie om speelgoed dat is afgepakt vragen wat er gebeurd is en bemiddelen*
- *als groep buiten gaat spelen en kind wil niet mee samen bedenken hoe we dit oplossen*
- *samen kijken na een conflict hoe je weer vriendjes kunt worden door samen iets te gaan doen of door het weer goed te maken.*

4. Morele competenties

De morele ontwikkeling heeft te maken met waarden en normen en de keuzes die daarin gemaakt worden. Zoals:

- Leren van goede manieren
- Leren van sociaal gedrag
- Vermogen om te gehoorzamen en leiding te accepteren
- Omgaan met en respect voor diversiteit

Kinderen hebben nog weinig begrip van wat wel of niet mag. Naast het leren van de regels thuis en in de maatschappij moet een kind leren zelf inschattingen te maken van wat wel of niet kan.

In zijn verdere leven wordt een kind steeds geconfronteerd met nieuwe situaties waarvan het de regels niet kent. Een moreel besef, een geweten helpt dan om te bepalen hoe het best gehandeld kan worden. Moreel besef vraagt om zelfcontrole en doorzettingsvermogen. We zien dat de omgeving bij een jong kind de regels bepaalt waaraan een kind zich moet houden. Naarmate een kind ouder wordt, bepaalt een kind dat steeds meer vanuit zichzelf. Gedrag en houding van zijn omgeving en dus ook van de pedagogisch medewerkers spelen een grote rol. Door hun reacties ervaren kinderen de verschillen tussen wat wel of niet mag of moet, tussen wat goed of niet goed wordt gevonden en wat anders is. Reacties geven niet alleen richting aan kinderen, maar worden door hen ook gekopieerd. Het is belangrijk dat kinderen niet alleen de regels leren, maar ook leren waarom deze regels gelden. Juist dat helpt kinderen om zich die regels eigen te maken.

Leren van goede manieren

Goede manieren vormen stevig gereedschap voor later. Als je weet hoe jij je moet gedragen, geeft dat zelfvertrouwen. Dat betekent dat de pedagogisch medewerkers voortdurend zelf een voorbeeld zijn, aanwijzingen geven en consequent zijn in hun gedrag. Hierover zijn afspraken gemaakt. Vanzelfsprekend leggen verschillende medewerkers binnen de regels accentverschillen in hun werkwijze en aanpak.

Praktijkvoorbeelden

- *we eten met de mond dicht en praten niet met volle mond;*
- *we zeggen alsjeblieft en dank je wel;*
- *we gaan eten als iedereen iets heeft.*

Leren van sociaal gedrag

Om te leren hoe met anderen om te gaan zijn bij de sociale competenties verschillende voorbeelden te geven van belangrijke sociale regels. Zoals elkaar geen pijn doen, geen speelgoed afpakken, elkaar helpen en rekening houden met elkaar. Naast goede manieren en sociale regels zijn er ook afspraken over gebruik van speelgoed en ruimten.

Praktijkvoorbeelden

- *samen speelgoed opruimen*
- *klimmen en klauteren op de daarvoor bestemde "toestellen"*
- *zorg voor de spullen en omgeving.*
- *niet in de groep rennen en schreeuwen maar buiten*

Vermogen om te gehoorzamen en leiding te accepteren

Een belangrijke taak van de kinderopvang is kinderen te leren gehoorzamen. Daarmee wordt bedoeld dat kinderen leren grenzen te accepteren.

Baby's kunnen niet gehoorzamen omdat ze nog nauwelijks begrip van taal hebben. Het geweten van dreumesen is nog niet ontwikkeld, zij gedragen zich nog impulsief en luisteren als je erg dicht in de buurt bent. Peuters leren grenzen kennen door er af en toe over heen te gaan. Ze zijn aan het oefenen met hun eigen wil en ontdekken dat ze 'nee' kunnen zeggen.

Als kinderen niet leren gehoorzamen en zich te houden aan regels en afspraken wordt de wereld voor een kind onveilig. Grenzen geven veiligheid, zekerheid en houvast.

Het stelt een kind in staat de situatie beter te overzien omdat hij weet waar hij aan toe is. En daardoor durft hij ook meer te ondernemen.

We zorgen ervoor dat kinderen veel positieve aandacht krijgen.

Praktijkvoorbeelden

- *kind wordt boos, wil zelf zijn jas aantrekken. Leren dat je het kunt vragen en dat je niet boos hoeft te worden*
- *met een vriendelijk grapje aan een regel herinneren zoals krokodillen bijten, kinderen niet, en handen wassen na plassen*
- *als een kind zichzelf aan heeft gekleed, zeggen dat het heel goed is dat hij/zij dat al kan.*

Omgaan met en respect voor diversiteit

Kinderen hebben van nature een open houding ten opzichte van alles wat nieuw is. Wij volwassenen zijn die houding vaak kwijtgeraakt.

In de eerste jaren wordt de basis gelegd voor het zelfbeeld van het kind. Zelfvertrouwen, het gevoel dat het kind er mag zijn zoals het is, is een belangrijk fundament om op te groeien tot zelfbewuste, gelukkige mensen.

Tegelijkertijd ontwikkelen kinderen sociale vaardigheden, die nodig zijn om met anderen om te kunnen gaan.

Ook is het de periode waarin de eerste vooroordelen kunnen ontstaan. Deze vooroordelen zijn op latere leeftijd vaak moeilijk te veranderen en kunnen ervoor zorgen dat kinderen gehinderd worden in hun omgang met anderen.

Diversiteit gaat over gelijkwaardigheid en respect, over gelijke kansen voor iedereen. Karakter, temperament, huidskleur, handicap of culturele achtergrond: niemand is hetzelfde.

Wij houden rekening met verschillende culturen en de diversiteit tussen de kinderen onderling, we leren van elkaar. We zijn allemaal anders en toch samen.

In de groep wordt aandacht besteed aan de verschillende achtergronden van de pedagogisch medewerkers en kinderen op de groep, dus de directe belevingswereld van het kind.

Praktijkvoorbeelden

- *spel met blanke en bruine poppen*
- *foto's aan de muur van de familie van kinderen van de groep en gesprekjes daarover*
- *uitleg waarom een kind geen pindakaas mag in verband met notenallergie*

Ontwikkeling van de medewerkers

Medewerkers die werken van de ontwikkeling van kinderen zien het belang ervan in te blijven werken aan de eigen ontwikkeling. Om dit te stimuleren en systematisch te beïnvloeden hebben wij het werken met competenties ingevoerd.

Competenties

Enkele jaren geleden hebben we binnen Heyendael het competentiegericht werken ingevoerd, voor al onze medewerkers. Van alle functies zijn taak en functieomschrijvingen gemaakt. Op basis van die taak- en functie omschrijvingen zijn per functie competentieprofielen gemaakt. Voor deze competenties zijn meetlatten gemaakt. In deze meetlat staat beschreven wat de definitie is van de competentie en op een schaal van 1 tot 5 staan verschillende niveaus beschreven. Een van de competenties van een pedagogisch medewerker is het pedagogisch handelen. Daarnaast zijn voor ons de volgende competenties voor alle medewerkers van belang: Klantgerichtheid, samenwerken, communiceren, kennis, visie en beleid, ondernemen, ontwikkelingsgericht, pedagogisch handelen. Over de competentie pedagogisch handelen hieronder meer.

Pedagogisch handelen

Pedagogisch medewerkers zijn bij uitstek de personen, die zorg dragen voor het pedagogisch klimaat. Dat doen ze door ervoor te zorgen dat kinderen vertrouwen en plezier hebben in hun eigen kunnen, het gevoel hebben dat anderen hen waarderen en met hen om willen gaan, en het gevoel hebben dat ze iets kunnen zonder dat anderen hen hoeven te helpen. Ze hebben in de dagelijkse praktijk een actieve rol op de groep: naast aandacht voor het individuele kind is er ook oog voor de verschillen.

Pedagogisch medewerkers die bij ons werken moeten voldoen aan bepaalde kennis, houding en vaardigheden.

We gaan ervan uit dat een pedagogisch medewerker voldoende *kennis* heeft van de pedagogiek en ontwikkelingspsychologie voor zover van belang voor de kinderopvang. We gaan ervan uit dat de pedagogisch medewerker een visie heeft op de kinderopvang en haar eigen rol daarin.

Bij *houding* denken we aan een bepaalde mate van ontwikkelingsgericht zijn, stressbestendigheid en flexibel en klantgericht zijn.

Wat de *vaardigheden* betreft:

Er zijn vijf basisvaardigheden, die pedagogisch medewerkers nodig hebben bij alles wat ze met kinderen doen, en die de basis vormen voor pedagogische sensitiviteit. Zij sluiten aan bij wat kinderen al kunnen door:

- vertrouwen te hebben in wat de kinderen doen
- kinderen te observeren
- kinderen de ruimte te geven
- kinderen te ondersteunen bij wat nodig is en ze nog niet alleen kunnen
- kinderen uitdaging te bieden en te laten ontdekken

Deskundigheidsbevordering

Belangrijke onderdelen van onze nascholing staan al eerder genoemd. Een training volgens de principes van Gordon wordt regelmatig herhaald net als onze cursus kindermishandeling. Alle medewerkers zijn en worden (bij)geschoold in EHBO. Ontwikkelingsgericht werken kan op vele manieren worden ingevuld. In de groeps- en teamoverleggen wordt over de inhoudelijke

ontwikkeling van de kinderen gesproken. Des gewenst maken we gebruik van Video Interactie Begeleiding. Meer informatie over belangrijke inhoudelijke thema's kunt u vinden op onze website onder het kopje 'Vraagbaak'.

Verzorging

Verzorgen is een belangrijk onderdeel van het aanbod van Kinderopvang Heyendael. Het principe van rust, reinheid en regelmaat is voor alle jonge kinderen nog steeds aan de orde. Binnen onze groep kinderen hebben de baby's de meeste verzorging nodig. Een belangrijk deel van de tijd die een volwassene met een baby doorbrengt, bestaat uit het verzorgen: de fles geven, verschonen, in bad doen, naar bed brengen. Een goede verzorging is belangrijk voor de lichamelijke en geestelijke gezondheid en de emotionele veiligheid van het kind. Juist tijdens de verzorging maak je als volwassene contact en bouw je een band met de baby op. Iedere dag is er een pedagogisch medewerker op de groep die speciaal die dag zorg draagt voor de aanwezige baby's. Op die manier is de continuïteit in het contact zoveel mogelijk gewaarborgd. Bij de verzorging van de baby's proberen wij het ritme binnen het kinderdagverblijf aan te laten sluiten op het ritme van thuis. Een baby zal zich veiliger voelen wanneer de ritmes in beide sferen goed op elkaar afgestemd zijn. Voorbeelden hiervan staan in het volgende beschreven.

Eten

Gezonde voeding is belangrijk. Eten is ook een belangrijk sociaal gebeuren.

Aan tafel hebben wij aandacht voor elkaar. De kinderen kunnen hun verhaal kwijt en leren naar elkaar te luisteren. Het samen eten stimuleert de eetlust omdat het gezellig is en omdat je anderen ziet eten. Om de maaltijd goed te laten verlopen, zijn er een aantal afspraken gemaakt die te maken hebben met hygiëne en een gezellige sfeer. Regels zijn o.a. voor het eten naar toilet gaan, handen wassen, niet met volle mond praten, aan tafel blijven zitten en boterhammen in gepaste happen eten.

Als kinderen eetproblemen hebben, proberen wij de oorzaak hiervan te vinden. Kinderen hebben een sterk wisselende eetlust en kunnen vrij goed aangeven wat en hoeveel ze willen eten. In het kader van het voorkomen van tandbederf geven wij zo min mogelijk voedingsmiddelen en drankjes met suiker. Wij vragen ouders om bij verjaardagen niet op snoep te trakteren.

Rond de leeftijd van negen maanden stimuleren wij de kinderen om uit een beker te drinken. Het te lang uit de zuigfles drinken belemmert de kauw- en spraakontwikkeling.

Slapen

Kinderen hebben slaap nodig om te groeien, opgedane indrukken te verwerken en om energie op te doen. Ieder kind heeft een eigen slaappatroon dat verandert met de leeftijd. Wij sluiten zoveel mogelijk aan bij wat een kind thuis gewend is. Wanneer het ritme thuis en binnen het kinderdagverblijf erg van elkaar afwijkt, bekijken wij samen met de ouders wat het beste is voor het kind.

Het kinderdagverblijf heeft meerdere slaapkamers per groep. Kinderen die wat moeite hebben met slapen kunnen wij apart leggen, zodat ze minder afleiding hebben en niet in hun rust gestoord worden.

Veel kinderen hebben een vast ritueel voor het slapen gaan; dat geeft ze een veilig gevoel. Wij proberen daarom ieder kind in een eigen bed te laten slapen, zodat het een eigen plekje kan worden.

Er kunnen een aantal redenen zijn waarom kinderen niet slapen. Soms zijn er oorzaken die bij het kind liggen, zoals de normale eenkennigheid en bij de leeftijdsfase horende angsten. Soms zijn er andere oorzaken zoals ziekte of nare ervaringen. Sommige kinderen slapen slecht omdat ze moeten wennen aan de andere omgeving en de andere gewoontes op het kinderdagverblijf.

Wij proberen problemen voor te zijn door het kind op dezelfde tijd, dezelfde manier te laten slapen. Dat geeft het kind veiligheid en vertrouwen om de ogen dicht te doen. Soms zijn baby's van thuis uit gewend om in een wandelwagen te slapen. Als dit zo is doen wij dit in het begin ook, maar wij werken er zo snel mogelijk naar toe dat het kind in bed slaapt. Bij ons kunnen kinderen ook buiten slapen in speciale buitenbedjes. Uit ervaring blijkt dat kinderen buiten vaak beter en langer slapen dan binnen. Voordat wij dit doen overleggen wij met de ouders. De ervaring leert dat bijna alle kinderen op het kinderdagverblijf hun ritme en rust vinden.

Zindelijk worden

Wij praten heel bewust niet over zindelijkheidstraining. Een kind wordt niet zindelijk gemaakt, maar kan er wel bij geholpen en gestimuleerd worden. Om zindelijk te zijn moet het kind zijn sluitspieren kunnen beheersen, gemiddeld tussen het tweede en derde jaar, het verband kunnen leggen tussen wc en plas, en het kind moet er zelf mee bezig willen zijn. Kinderen hebben zo hun eigen manier om te vertellen wanneer ze er aan toe zijn. Bijvoorbeeld als ze nog droog zijn na een slaapje. Wij merken dat niet alle kinderen interesse hebben in zindelijk worden. Wij bespreken met ouders onze aanpak; wij streven naar zindelijk worden als een kind het zelf aangeeft. Wij stemmen vanzelfsprekend af op thuis.

Gezondheid, ziekte en ongevallen

De gezondheid van kinderen en het beperken van gezondheidsrisico's heeft hoge prioriteit binnen Kinderopvang Heyendael. Elk jaar wordt er een risico-inventarisatie veiligheid en gezondheid gehouden waarbij gesignaleerde risico's tot acties leiden zodat kinderen geen gevaar lopen. De risico-inventarisatie heeft betrekking op de thema's ziektekiemen, binnenruimte, buitenruimte en medisch handelen.

Bij plaatsing op het kinderdagverblijf worden zo nodig medische gegevens genoteerd. Als een kind een aandoening heeft, die een speciale behandeling vereist en/ of waarbij langdurig medicijngebruik noodzakelijk is, overleggen de ouders met het vestigingshoofd. Alle pedagogisch medewerkers volgen een EHBO -cursus na indiensttreding. Deze kennis wordt jaarlijks herhaald.

Een kind dat zich ziek voelt of zich ziek gedraagt, zal thuis moeten blijven omdat een ziek kind op de groep niet die extra aandacht, rust en verzorging kan krijgen, die het op dat moment nodig heeft. Als de pedagogisch medewerkers van de groep zien dat een kind zich ziek voelt, of 39° C koorts heeft, nemen zij contact op met de ouders. Het kind kan dan niet in het kinderdagverblijf blijven. Wanneer de ouders niet te bereiken zijn en het noodadres ook niet, wordt er zo goed mogelijk voor het kind gezorgd. Zo nodig gaan wij naar de huisarts. Bij een ongeval gaan wij indien nodig naar de huisarts of naar de EHBO-post van het ziekenhuis. Ouders worden altijd geïnformeerd.

Een kind met een besmettelijke aandoening kan, als het zich niet ziek voelt, gewoon naar het dagverblijf komen. Uitzonderingen zijn open TBC en bloederige diarree.

Kinderen die met krentenbaard naar het kinderdagverblijf komen, moeten onder behandeling zijn met zalf of antibiotica wegens het grote besmettingsgevaar.

Bij medicijngebruik vragen wij de ouders een formulier in te vullen met gegevens over de aandoening en de behandeling. Dit ingevulde formulier 'Overeenkomst gebruik geneesmiddelen' dient aanwezig te zijn op de groep. Wij geven kinderen geen koortsremmende middelen en geen hoestdrank (vanwege de slaapverwekkende bestanddelen), tenzij in noodgevallen, en/ of in overleg met ouders.

Wiegendood

De oorzaken van wiegendood zijn niet altijd aanwijsbaar. Uit onderzoek blijkt dat er risicofactoren zijn, die in onderlinge combinatie of apart tot wiegendood kunnen leiden. Om de risicofactoren van wiegendood zoveel mogelijk uit te sluiten hebben wij een protocol opgesteld. Een baby wordt nooit op de buik te slapen gelegd tenzij er een uitdrukkelijk voorschrift van de arts is. Er wordt gezorgd voor een veilige, niet te warme slaappleaats.

Bij de slaapkamers hangt een 'actieplan wiegendood', waarin duidelijk geformuleerd staat hoe Eerste Hulp verleend kan worden wanneer een baby in nood verkeert.

Veiligheid en brandbeveiliging

Kinderopvang Heyendaal heeft veiligheid hoog in het vaandel staan.

We hebben een zo veilig mogelijke omgeving gecreëerd in de binnen- en buitenruimten en voor wat betreft de inventaris en speelgoed. De Wet Kinderopvang, normen van de HKZ, richtlijnen van de brandweer en gemeente en de GGD geven hier een duidelijk kader voor aan. Veiligheid staat voorop, er is voortdurend toezicht, maar dit moet er niet toe leiden dat kinderen nergens ongestoord hun gang kunnen gaan. Wij leren de kinderen met onveilige situaties om te gaan, aangepast aan wat zij aankunnen.

Op ons verzoek is samen met de brandweer een plan opgesteld hoe te handelen bij ontdekking van brand. Eén keer per jaar wordt samen met de kinderen een van te voren geplande brandoefening gehouden. Kinderen die dan slapen, laten we in bed liggen. Een leidster past op die kinderen en blijft in het gebouw. In plaats van de slapende kinderen nemen wij poppen mee naar buiten. Alle andere kinderen, ook baby's die wakker zijn, gaan mee naar buiten. Een dergelijke oefening kan indruk maken op kinderen.

De 'risico inventarisatie veiligheid' wordt jaarlijks uitgevoerd. Doel is om actie te ondernemen op gesignaleerde risico's zodanig dat kinderen geen gevaar lopen. Dit leidt tot het regelmatig evalueren en aanpassen van de huisregels van het dagverblijf.

Randvoorwaarden

In dit hoofdstuk komen een aantal algemene thema's en werkwijzen aan de orde, die bepalend zijn voor onze manier van werken.

De pedagogische kwaliteit van het kinderdagverblijf wordt vooral bepaald door de omgang met de kinderen (het pedagogisch handelen), de zorg die er is en door de sfeer in de groepen.

Maar pedagogische kwaliteit hangt van meer dingen af. We proberen ervoor te zorgen dat alle randvoorwaarden op verschillende beleidsgebieden, die nodig zijn om een optimaal opvoedingsklimaat te bewerkstelligen, aanwezig zijn.

De afgelopen jaren is veel aandacht besteed aan het ouderbeleid, het plaatsingsbeleid, het accommodatiebeleid, het organisatiebeleid en het personeelsbeleid. Naast het ouderbeleid spelen ook de belangen van het personeel een belangrijke rol. Goede arbeidsvoorwaarden zijn een belangrijke garantie voor een goede werksfeer. Een goede werksfeer voorkomt voortdurende personele wisselingen. Voortdurende wisselingen hebben immers een nadelig effect op het pedagogische klimaat!

Andere personen die de groepen direct ondersteunen

Op elke vestiging werkt een 'medewerker ondersteuning groepen'. Zij verricht ondersteunende werkzaamheden, zodat de pedagogisch medewerkers van de groep meer tijd kunnen besteden aan de kinderen. Zij zorgt voor het schoonmaken van de keuken, voor het klaarzetten van de maaltijd en het klaarmaken van fruithappen. Dit zelfde geldt voor het schoonmaakbedrijf dat dagelijks schoonmaakt. Daarnaast werkt op Heyendael een praktijkbegeleider. De praktijkbegeleider is het aanspreekpunt voor de stagiaires binnen Heyendael. Deze medewerkers zijn parttime in dienst.

Wet Kinderopvang, Convenant Kwaliteit Kinderopvang en CAO

In de Wet Kinderopvang staan eisen geformuleerd waaraan de kinderopvang moet voldoen. Aanbieders en afnemers van kinderopvang hebben nadere afspraken over kwaliteit vastgelegd in een 'Convenant Kwaliteit Kinderopvang'. In dit Convenant komen onderwerpen aan de orde als veiligheid, gezondheid, groeps grootte, beroepskracht - kind ratio, medezeggenschap, informatie aan ouders, en eisen aan pedagogische kwaliteit, vastgelegd in een pedagogisch beleidsplan (zie ook onze website: www.kinderopvangheyendael.nl). Naast het Convenant Kwaliteit Kinderopvang is de Wet Kinderopvang en de CAO Kinderopvang van belang. Kinderopvang Heyendael is voor iedereen toegankelijk. Nog steeds maken veel medewerkers en studenten van de Radboud Universiteit en het UMC St. Radboud gebruik van onze kinderopvang. Wij houden daar rekening mee bij onze openingstijden en plaatsingsmogelijkheden (zoals de flexibele opvang).

Vier ogen principe, Meldcode kindermishandeling en Gouden regels

Vier ogen principe

- De uitvoering van het vier ogenprincipe moet pedagogisch verantwoord en bedrijfseconomisch haalbaar zijn;
- De wijze waarop invulling wordt gegeven dient opgenomen te worden in het pedagogisch beleidsplan;
- Oudercommissies worden jaarlijks geïnformeerd over de invulling van het vier ogen principe op hun locatie;

Hoe gaan wij hier binnen Heyendael mee om?

- Een open, professioneel werkklimaat waarbij de drempel om elkaar op bepaalde gedragingen binnen het werk aan te spreken zo laag mogelijk is. Zie onze Gouden (communicatie) Regels.
- Het aan de randen van de dag samenvoegen van stamgroepen.
- Boventallige inzet, als extra paar ogen, van pedagogisch medewerkers in opleiding. Wij zetten hen ook in bij begin en einde van de dag.
- Onze gebouwen zijn transparant en gebouwd vanuit een 'open' visie: de ruimtes zijn makkelijk benaderbaar, medewerkers lopen makkelijk binnen, de sanitaire groepen worden door twee groepen gebruikt.
- Jaarlijks inventariseren wij per vestiging de momenten dat medewerkers alleen op de groep staan. Wij schatten het risico in en ondernemen zo nodig actie.

Meldcode Kindermishandeling

Binnen Kinderopvang Heyendael zijn twee aandachtsfunctionarissen aangesteld. Zij spelen een speciale rol bij het signaleren en vroegtijdig onderkennen van Kindermishandeling. Zij volgen de bijscholing die geboden wordt om de laatste inzichten op dit terrein goed in te kunnen zetten. Binnen Kinderopvang Heyendael werken we volgens de meldcode kindermishandeling. Jaarlijks wordt van elke groep één medewerker bijgeschoold over kindermishandeling zodat alle medewerkers eens per drie jaren bijgeschoold worden. Zowel de mogelijke kindermishandeling bij kinderen door externen als mogelijke kindermishandeling binnen Heyendael uit heeft onze aandacht. Zowel de Gouden regels als de maatregelen gericht op het vier ogen beleid spelen een belangrijke rol in de preventie van kindermishandeling.

Gouden regels

Elke medewerker ontvangt bij zijn aanstelling onze Gouden Regels. Hierin staat onder ander beschreven:

Het belang van het nakomen van gemaakte afspraken

Het belang van elkaar aanspreken als er een niet plus gevoel is ontstaan

Het belang van fouten mogen maken, er wel van willen leren

Accommodatie

Kinderopvang Heyendael is gehuisvest op het terrein van de Radboud Universiteit en het Radboudumc. Het complex bestaat uit drie gebouwen met drie ruime vestigingen met ruime buitenruimtes. De vestigingen heten de Blauwe en de Gele Vlieger.

Drie vestigingen liggen bij elkaar. Deze drie aparte vestigingen samen hebben veertien groepen, waar dagelijks plaats is voor 224 kinderen. Bij het realiseren van de nieuwbouw zijn wij nauw betrokken geweest, onze inbreng is groot en specifieke wensen zoals een centrale keuken zijn gehonoreerd. Bij de bouw en inrichting van alle ruimtes hebben wij geprobeerd om een geborgen en veilige sfeer te scheppen voor de kinderen, ingericht vanuit de visie van kleinschaligheid.

Bij de indeling van de ruimtes en de aangebrachte voorzieningen hebben pedagogische uitgangspunten een belangrijke rol gespeeld. Bij iedere groep zijn drie slaapkamers aangebouwd. Met meerdere kleine slaapkamers is het mogelijk om de kinderen op verschillende tijden te laten slapen. Het eigen ritme kan zo prevaleren boven het ritme van de groep. Elk kind slaapt in zijn eigen bedje.

Tussen twee groepen ligt een gezamenlijke sanitaire ruimte. Omdat het kinderdagverblijf zorgt voor broodmaaltijden, fruit en yoghurt is er per locatie een centrale keuken van waaruit de groepen bediend kunnen worden. Verder bezit iedere vestiging een grote binnenspeelruimte waar alle groepen gebruik van maken. Deze ruimtes zijn allemaal verschillend ingericht. De hal

kan op verschillende manieren worden ingericht afhankelijk van waar de behoeften liggen. Klimmen en rennen wordt zoveel mogelijk buiten gedaan.

Tevens zijn er vier tuinen en twee dakterrassen. Ook deze ruimtes zijn heel verschillend ingericht. Heyendael heeft het voordeel dat onze tuinen naast het Park Brakkenstein liggen, waar wij graag wandelen en spelen.

De namen de Gele- en Blauwe Vlieger komen voort uit de volgende gedachte/visie van Kinderopvang Heyendael:

Kinderopvang Heyendael is een kleurrijke en speelse organisatie, constant in beweging, als een vlieger met een staart van boodschappen.

PKR; pedagogisch medewerker/kindratio

Voor het aantal kinderen dat per dag in de groep aanwezig is, houden wij ons aan het schema van de beroepskracht - kind ratio bij groepsopvang zoals beschreven staat in het Convenant Kwaliteit Kinderopvang. Het schema ziet er als volgt uit:

Bijlage 2

Schema voor de berekening van de pedagogisch medewerker/kindratio (PKR) en maximale groeps groottes bij groepen dagopvang van samengestelde leeftijd.

Leeftijd	PM-ers	Maximale aantal	PM-er	Maximale aantal	PM-er	Maximale aantal	Pm-er	Maximale aantal
0 tot 1	1	4	2	8	3	12	----	
1 tot 2	1	5	2	10	3	15	4	16
2 tot 3	1	6	2	12	3	16	----	
3 tot 4	1	8	2	16	----	----	----	----
0 tot 2	1	5	2	9 ¹	3	14 ¹	4	16
0 tot 3	1	5	2	10 ¹	3	15 ¹	4 ¹	16
0 tot 4	1	6	2	12 ¹	3	16 ¹	----	----
1 tot 3	1	6	2	11	3	16	----	----
1 tot 4	1	7	2	13	3	16	----	----
2 tot 4	1	7	2	14	3	16	----	----

Bij de uitwerking van de PKR in bovenstaande groepen zijn onderstaande uitgangspunten gehanteerd:

- Bij kinderen van verschillende leeftijden in een groep moeten gemiddelden berekend worden voor de vaststelling van het aantal kinderen per pedagogisch medewerker;
- Het aantal kinderen in relatie tot één pedagogisch medewerker is de basis van de berekening;
- In deze berekening heeft alléén aan het eind van de berekening afronding naar boven plaatsgevonden; het 'doorrekenen' gaat uit van onafgeronde getallen.

¹ Waarvan maximaal acht kinderen van 0 jaar

Bij de samenstelling van de groepen hanteert de planningsmedewerker de rekentool zoals die te vinden is op de site van de rijksoverheid (www.rijksoverheid.nl).

Plaatsingsbeleid

Per dag zijn er maximaal twee kinderen op de reguliere groep, die slechts een dagdeel aanwezig zijn. De overige kinderen zijn de hele dag aanwezig. Dit om te voorkomen dat er teveel verschillende gezichten op de groep zijn. Prettiger voor de aanwezige kinderen en voor

de pedagogisch medewerkers. In principe worden kinderen niet overgeplaatst naar een andere groep behalve naar de peutergroep. Broertjes en zusjes kunnen, als ouders dat wensen en er voldoende plaatsingsmogelijkheden zijn, in dezelfde groep geplaatst worden. Als broertjes en/of zusjes in eerste instantie niet bij elkaar geplaatst kunnen worden dan kan het kind, als de ouders dat willen, later alsnog overgeplaatst worden.

Soms adviseren wij ouders hun kind een langere of kortere periode vaker te brengen. Dit kan bijdragen aan hoe prettig het kind zich op het dagverblijf voelt. Kinderen zijn verschillend. Wat bij het ene kind heel vanzelfsprekend gaat, kan bij het andere kind minder vanzelf gaan. Wij merken dat meerdere dagen in dezelfde omgeving positief werkt op de veiligheid en de rust van het kind.

Ouders kunnen een extra dagdeel afnemen, mits er plaats is op de groep. Ook zijn er mogelijkheden om dagen te ruilen, mits er plaats is op de groep.

Achterwachtregeling

Wij werken meestal met twee (soms met drie) pedagogisch medewerkers tegelijk op de groep, afhankelijk van het totaal aantal kinderen. Aan het begin en het eind van de dag staat een medewerker alleen op de groep (maximaal anderhalf uur per groep). In principe is er nooit iemand alleen in het dagverblijf dus een achterwacht is niet direct nodig. In geval van ziekte kan het zo zijn dat er wel iemand (korte tijd) alleen is. In zo'n geval belt de medewerkers het vestigingshoofd. Het vestigingshoofd belt zo nodig de directeur, die binnen 15 minuten op het dagverblijf aanwezig kan zijn. Indien het vestigingshoofd niet te bereiken is kan de directeur ook direct door de medewerker gebeld worden.

Vaste gezichten

Wij kiezen voor het werken met een vaste groep met bekende vaste pedagogisch medewerkers. Dit draagt bij aan een veilige basis van waar uit kinderen zich verder kunnen ontwikkelen. De ouders kunnen met de pedagogisch medewerkers van de groep makkelijker een vertrouwensrelatie opbouwen doordat ze voor een langere periode met dezelfde pedagogisch medewerkers te maken hebben. Deze vertrouwensrelatie is van belang voor een goede communicatie en uitwisseling van informatie tussen de ouders en de pedagogisch medewerkers van de groep. Ook werken wij met vast invalkrachten per groep. Zo beperken wij het aantal gezichten dat een kind tegenkomt.

Groepsgrootte

Het aantal kinderen in de groep van 0 tot 3 meestal 10; het maximale kindaangetal per groep 16. Meestal zijn de groepen gevuld met maximaal 12 kinderen; op de drukke dagen (dinsdag en donderdag) kan de groep gevuld zijn tot maximaal 16 kinderen.

Pedagogisch medewerkers en de kinderen krijgen de tijd om elkaar goed te leren kennen. Zo kan goed worden ingespeeld op de individuele behoeften en mogelijkheden van de kinderen. En ontstaat er een veilige sfeer voor de kinderen, zodat zij zich thuis voelen.

Dagindeling en activiteiten

De kinderen komen hier om plezier te hebben, om leuk en zorgeloos te spelen, ontdekken en ontwikkelen. Het kinderdagverblijf wil spannende en uitnodigende mogelijkheden bieden en de kinderen tegelijkertijd ook de gewone dingen uit het dagelijkse leven laten meemaken. Samen met de kinderen vouwen wij de was, vegen wij de vloer, eten wij aan tafel en ruimen wij op, net als thuis. Anderzijds worden spannende spelletjes gedaan: verven met de voeten, klieren met water, met de poppenkast spelen of in het park naar spinnen en pissebedden zoeken.

Elke groep hanteert ongeveer dezelfde dagindeling rondom de eet- en drinkmomenten en de slaaptijden. Een vaste dagindeling biedt de kinderen structuur; zij weten ongeveer wat komen gaat en wat er van hen verwacht wordt. Wij eten samen met de kinderen. De maaltijden zijn rustmomenten op de dag.

De kinderen krijgen de ruimte om zelf te spelen en de wereld te ontdekken. De pedagogisch medewerkers van de groep kijken, luisteren en gaan in op wat de kinderen zelf aanreiken. De kinderen kunnen zowel binnen als buiten spelen, zowel in de beschutting van de eigen groep als in de gezamenlijke ruimtes van het kinderdagverblijf, of met kinderen op een andere groep. Door kinderen in kleine groepen te laten spelen en regelmatig met een aantal kinderen naar buiten of naar de hal te gaan, bewaken wij de rust in de groep.

De pedagogisch medewerkers van de groep bieden verschillende spel- en knutselmaterialen aan. Zij zorgen voor groepsactiviteiten met een gevarieerd aanbod van spel, muziek, drama en beeldende vorming waarbij er oog is voor de verschillende ontwikkelingsgebieden. Kinderen zijn niet verplicht om aan activiteiten deel te nemen, maar worden er wel toe gestimuleerd. Het kinderdagverblijf onderscheidt zich hiermee van de basisschool.

Stamgroep

Kinderen bezoeken één vaste groep (de stamgroep). De stamgroep is een ruimte waar vaste medewerkers werkzaam zijn; we streven ernaar om vaste invalkrachten te koppelen aan een vestiging. Deze medewerkers vervangen de pedagogisch medewerkers die ziek zijn of verlof hebben.

De kinderen worden op één stamgroep geplaatst.

Opvang vindt niet plaats op de vaste stamgroep in de volgende situaties:

Een ouder wil een extra dagdeel afnemen op de stamgroep maar dat is vanwege het aantal kinderen niet mogelijk op de stamgroep; op een andere stamgroep bestaat die mogelijkheid wel. Ouders geven dat aan in het aanvraagformulier, wat zij ondertekenen.

Kinderen vanaf ongeveer 2,5 tot 4 jaar kunnen gedurende een aantal uren per dag, volgens rooster spelen in de Kikkersprong ruimte. Dit gebeurt in overleg met de ouders.

Bij situaties, zoals het niet aanwezig zijn van een pedagogisch medewerker wegens ziekte, calamiteiten en miscommunicatie kan het voorkomen dat een beperkt aantal kinderen geplaatst worden op een andere stamgroep (meestal de buurgroep) zo veel mogelijk met een voor het kind bekende medewerker. Ouders worden hier achteraf over geïnformeerd.

Op dagen dat de groepen niet volledig bezet zijn werken groepen met elkaar samen. Met name op de woensdagen en de vrijdagen is de bezetting laag. De kinderen van de ene stamgroep spelen dan soms in de groepsruimte van een andere stamgroep. Zij bezoeken deze stamgroep samen met de voor hen bekende, vaste pedagogisch medewerker.

Flexibele opvang

Een aantal ouders van het Radboudumc werkt in wisselende diensten. Om ook hun kinderen op een goede manier op te kunnen vangen, zijn wij met flexopvang gestart. In de flexgroep [en](#) vangen wij kinderen op, die wisselende dagen per week komen. Ook opvang die op een vast

aantal dagen plaatsvindt, maar bijvoorbeeld een dag wisselend is, valt voor ons onder flexibele opvang.

De inrichting van de groepsruimte is vergelijkbaar met die van de andere groepen. Zoals in iedere groep is het voor de rust van de baby's van belang om een aparte babyhoek in te richten. Omdat in de flexgroep de samenstelling van de kinderen per dag wisselt, besteden wij veel aandacht aan de continuïteit en stabiliteit van de groep. Nog meer dan op andere groepen streven wij er naar om gedurende de hele week een beperkt aantal (=vier) pedagogische medewerkers in te zetten.

Ook binnen de flexgroepen werken wij aan de landelijk ontwikkelde basisdoelen van Marianne Riksen Walraven:

Het ontwikkelen van emotionele veiligheid door:

- Het geven van emotionele aandacht
- Het bieden van structuur
- Het bieden van warmte en genegenheid
- Voorspelbaar zijn
- Het herkennen van signalen en zien van initiatieven van het kind.

Persoonlijke competentie:

- Kijken naar kinderen
- Ruimte geven
- Stimuleren en bieden van uitdaging
- Geduld

Sociale competentie:

- Interactie stimuleren tussen kinderen
- Stimuleren tot spel
- De wereld laten ontdekken

Overdracht van waarden en normen:

- Benoemen en waarderen van verschillen
- Vragen altijd beantwoorden
- Omgangsvormen aanleren
- Uitleg geven over de wereld
- Respect tonen

Voor flexibele opvang geldt dat het bieden van emotionele veiligheid een extra belangrijke plaats inneemt.

Stabiliteit en continuïteit van pedagogisch medewerkers en kinderen zijn erg belangrijk voor de rust en de veiligheid in de groep; het zijn noodzakelijke randvoorwaarden voor kinderen om zich te kunnen ontwikkelen en te kunnen groeien.

Bij de start van onze flexibele opvang hebben we onderzocht hoe wij continuïteit en stabiliteit (en daarmee emotionele veiligheid) zoveel mogelijk kunnen waarborgen. Dit heeft geresulteerd in een 'werkwijze flexgroep' .

Personeel

Opleiding en andere eisen

Op iedere groep staan drie of vier vaste pedagogisch medewerkers die allen parttime werken. Ze hebben minimaal de vereiste opleiding, zoals die geformuleerd staat in de regeling CAO Kinderopvang. En allemaal een middelbare of hogere beroepsopleiding gevolgd. Daarnaast hebben zij, naast de verplichte Gordon -, EHBO- en tilcursus, de gelegenheid om zich bij te scholen. Elke medewerker van Heyendael is in het bezit van een VOG (Verklaring Omtrent

Gedrag). Wij screenen onze medewerkers zoals beschreven staat in de een sollicitatieprocedure. Tevens vragen we bij iedere sollicitant referenties op.

Vaste gezichten

Per dagdeel zijn twee/drie (afhankelijk van het Leidster Kind Ratio) vaste pedagogisch medewerkers aanwezig. Daarnaast soms een stagiaire of leerling pedagogisch medewerker, die niet in plaats komt van de vaste pedagogisch medewerkers, maar boventallig is. Elke groep heeft zijn vaste invalkracht. Voorop staat dat er voor de kinderen steeds een vertrouwde persoon aanwezig is.

Ander personeel

Kinderopvang Heyendael wordt geleid door een algemeen directeur. Daarnaast werkt op een vestiging een locatiemanager voor de dagelijkse leiding. Het locatiemanager overlegt met de medewerkers over de voortgang van de ontwikkeling van de kinderen tijdens het groepsoverleg. Daarnaast vindt het teamoverleg plaats. Dit overleg staat in het teken van de deskundigheidsbevordering en de samenwerking.

Overleg

De verschillende overleggen vormen de 'motorolie' van Heyendael. Allereerst bouwen de pedagogisch medewerkers van de groep dagelijks een moment in om met elkaar de dag door te spreken.

Pedagogisch medewerkers van de groep en eventueel de stagiaire van elke groep bespreken met het vestigingshoofd de gang van zaken in de groep. Tijdens dit overleg komen de observaties van de kinderen aan de orde en andere voorkomende, opvallende zaken. Verder komen de pedagogische aanpak en de onderlinge samenwerking aan bod.

Er vindt regelmatig teamoverleg plaats. Deelnemers zijn ofwel een afgevaardigde van iedere groep ofwel alle medewerkers van een vestiging. In dit teamoverleg worden zowel pedagogische thema's als thema's uit het kwaliteitssysteem behandeld.

Het Management Team (MT) dat bestaat uit de locatiemanagers en de directeur/bestuurder bespreekt zowel het bedrijfsmatig- als pedagogisch beleid. Op vraag zijn de andere medewerkers bij het MT aanwezig.

Vanzelfsprekend kunnen de pedagogisch medewerkers van de groep indien gewenst altijd een locatiemanager om advies vragen.

Jaarplannen

Elk jaar in het najaar wordt een inhoudelijk thema voor het volgend jaar vastgesteld, een scholingsplan ontwikkeld, een jaarplan algemeen en een vestigingsplan gemaakt. Daarnaast maken we een pedagogisch werkplan per vestiging met als vast onderdeel pedagogische werkdoelen voor dat jaar. Deze plannen worden in MT en per team besproken en in het najaar geëvalueerd.

Literatuurverwijzingen

- ✚ Gordon, T Luisteren naar kinderen. Baarn: Trion (1970)
- ✚ Balledux, M Werken aan welbevinden. Utrecht: NIZW (2001)
- ✚ Duringhof, A
meisjes en Brandweermannen en prinsessen, jongens en
hun verschillen. Eigen uitgave (2007)
- ✚ Singer, E. en Kleerekoper, L. Pedagogisch kader kindercentra 0-4 jaar (2009)
- ✚ Meeuwig, M., Schepers, W. ,
van der Werf, T., Sporen van Reggio. Amsterdam: SWP (2007)

Colofon

Fotografie

Vele medewerkers van Kinderopvang Heyendael

Ontwerp

Print

| **Kinderopvang Heyendael 2017**